

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Vesnice Skalná na Chebsku:
Současná situace českých reemigrantů z
Rumunska**

Marcela Brabačová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra antropologie
Studijní program Antropologie
Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

**Vesnice Skalná na Chebsku:
Současná situace českých reemigrantů
z Rumunska**

Marcela Brabačová

Vedoucí práce:

PhDr. Jiří Woitsch, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Konzultant:

Doc. PhDr. Marek Jakoubek, Ph.D.

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013 .....

Obsah

1	ÚVOD	1
2	HISTORIE A OKOLNOSTI VZNIKU PRÁCE POUŽITÉ KE SROVNÁNÍ S TÍMTO VÝZKUMEM.....	4
2.1	Etnografie a její proměny v průběhu času	4
2.1.1	Česká etnografie v 60. až 90. letech 20. století.....	4
2.1.2	Česká etnografie po roce 1989	5
2.2	„Zmatení pojmů“ a nedokončená diskuse.....	6
3	HISTORICKÝ KONTEXT ČESKÝCH REEMIGRACÍ.....	12
3.1	České emigrace a reemigrace	12
3.1.1	Literatura k tématu.....	12
3.2	Chebsko.....	17
4	SHRNUTÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE POUŽITÉ KE SROVNÁNÍ S TÍMTO VÝZKUMEM	20
4.1	Obsah, terminologie, metody, použitá literatura	20
4.2	Zhodnocení a přínos srovnávané práce pro návratný výzkum	22
5	TERÉNNÍ VÝZKUM	26
5.1	Teoretické seznámení s rumunskými Čechy	26
5.2	Metodologie výzkumu	29
5.3	Definice předmětu zájmu na základě práce použité ke srovnání.	31
5.4	Etnografický popis života obyvatel dnešní Skalné a Plesné	32
5.4.1	Srovnání základních informací ze sledovaných vesnic	32
5.4.2	Specifikace skupin reemigrantů.....	35

5.4.3	Vztahy v rodinách a komunitě	35
5.4.4	Fenomén pracovitosti	37
5.4.5	Postoj k náboženství	39
5.4.6	Vzdělání.....	41
5.4.7	Strava	42
5.4.8	Vliv rodinného původu	43
5.4.9	Společenský život v rámci komunity.....	45
6	ZÁVĚR.....	45
7	PŘÍLOHY	50
7.1	Seznam otázek použitých v rozhovorech	50
7.2	Seznam informantů.....	50
7.3	Vzpomínkové vyprávění.....	52
8	SEZNAM LITERATURY	54
9	SUMMARY.....	62

1 ÚVOD

Hlavním cílem této práce je najít odpověď na otázky směřující k současnému stavu a recentnímu vývoji komunity reemigrantů v obci Skalná na Chebsku. Stěžejním dokumentem zvoleným pro komparaci je diplomová práce *Etnické procesy u českých reemigrantů z Rumunska*, kterou její autorka, Milena Secká, obhájila v roce 1981 na Katedře etnografie a folkloristiky Filosofické fakulty Univerzity Karlovy.¹

Z důvodu pojetí mé práce jako částečného metodologického experimentu se teoretickým východiskem staly nejprve odborné texty a literatura týkající se etnografie v 80. letech 20. století. Zde bylo nutné reflektovat změny, které nastaly v průběhu posledních šedesáti let v oblasti definice pojmů etnografie, etnologie a antropologie a také v oblasti zájmu jednotlivých oborů, především pak etnografie. Této potřebě odpovídá také zařazení historie etnografie a jejích proměn na začátek práce. Podstatou experimentu se v tomto případě stalo použití stejných výzkumných metod, které používala etnografie v 80. letech minulého století. Těmi byly terénní etnografický výzkum s uplatněním metody přímého dotazu a vlastního pozorování, současnou terminologií řečeno zúčastněné pozorování a rozhovory. Terénní výsledky byly pak stejně jako u práce použité ke srovnání s tímto výzkumem doplněny studiem archivního materiálu a odborné literatury. Předpokládaným výsledkem tohoto experimentu je závěr, že etnografická práce je schopna poskytnout kvalitní podklad pro další vědecké zkoumání a také odkrýt nové skutečnosti, stejně jako práce antropologická. Hlavní otázky, které tento výzkum zodpoví, se týkají (ne)existence komunity Čechů z Rumunska v posledních třiceti letech, zachování jejich zvyků a obyčejů a vnímání příslušnosti k této komunitě u potomků reemigrantů. Budou také zjištěny okolnosti příchodu další vlny reemigrantů po roce 1989 a jejich vztahy s původními reemigranty. Badatelský terén je vymezen prostorem obcí Skalná a částečně Plesná z důvodu propojení těchto dvou

---

¹ SECKÁ, Milena. *Etnické procesy u českých reemigrantů z Rumunska*. Diplomová práce, Katedra etnografie a folkloristiky FF UK, PRAHA 1981.

vesnic v životech některých rodin. Sledovaný časový úsek se týká uplynulých třiceti let.

Podpurným faktorem při výběru tématu byl původ mého otce. Narodil se v české rodině, která žila od 60. let 19. století v obci Peregul Mare v Rumunsku. Okolnostem reemigrací, životním podmínkám v Rumunsku i způsobu života s udržovanými vazbami v širším rodinném kruhu proto lépe rozumím. Tento faktor také mohl ovlivnit a pravděpodobně i usnadnit přijímání cizí osoby, kterou jsem při vstupu do terénu byla, v rodinném kruhu reemigrantů. Poskytování mnohdy velmi soukromých informací ze života je snazší, pokud informant od druhé strany cítí porozumění. Přesto, že jsem se snažila svůj původ a osobní zážitky s výzkumem nespojovat, nemohu tvrdit, že jistý vliv neměly, podobnost osudů i názorů se v mnoha v případech nedala popřít.

Fenomén českých emigrací a reemigrací v posledních zhruba sedmdesáti letech zpracovávalo množství autorů z mnoha odlišných perspektiv. Přestože se ještě v 80. letech 20. století objevovalo v některých výzkumných pracích prohlášení o nutnosti hloubkového podrobného výzkumu, bez kterého není možné zachytit proměny života skupiny rumunských Čechů od reemigrace do „současnosti“,² prostudováním obecně dostupné literatury zjistíme, že dnes je situace jiná. K dispozici je množství nových textů od sociologů,³ antropologů,⁴ historiků,⁵ další informace najdeme v literatuře, kterou vydali někteří z reemigrantů vlastním nákladem.⁶ Soupis většiny těchto prací zveřejnil Zdeněk Salzman v roce 2008 v Bibliografii prací o rumunských Čechích a Slovácích.⁷ V dnešní době v českých vesnicích v Rumunsku působí

² SECKÁ, Milena. *Rumunští Češi v Plesné a Skalné*, In: Materiály k problematice novoosídleneckého pohraničí, Sv. 5., ZKSVI č. 2., PRAHA: ÚEF ČSAV 1982, str. 25–28.

³ Např. NEŠPOR, Zdeněk. *Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty*. Prolegomena k sociologickému studiu českých emigračních procesů 20. století se zvláštním zřetelem k západní reemigraci 90. let. Edice Sociologické texty/Sociological Papers SP 02:4. PRAHA, 2002: SoÚ AV ČR, 95s. ISBN 80-7330-017-6.

⁴ Např. HANUS, Lukáš. *Přechod české krajanské komunity z obce Gerník (Rumunsko) do transnacionálního momentu*, AntropoWeb PRAHA 2011, *Balkán a Migrace*. ISBN 978-80-905098-1-8 (elektronická publikace – PDF, str. 13–17), <http://antropologie.zcu.cz/nove-diaspory-diaspora-jako-transnacionalni> [citováno 20. 2. 2012].

⁵ Např. VACULÍK, Jaroslav. *Češi v cizině – emigrace a návrat do vlasti*. BRNO: Masarykova univerzita v Brně, 2002, ISBN 80-210-30001-1.

⁶ ŠPICEL, Alois; ŠUBERT, Václav. *Rovensko*, vlastní náklad, nedatováno, bez místa vydání

⁷ http://www.hks.re/domains/hks.re/wiki1/doku.php?id=bibliografie_praci_o_rumunskych_cesich_a_slovacich citováno dne [20. 2. 2012].

společnost Člověk v tísní, konají se zde hudební festivaly, existuje pravidelný autobusový spoj, díky turistickému ruchu, jehož rozkvět se datuje do počátku nového tisíciletí, navštívilo české vesnice v Rumunsku mnoho studentů i dalších zájemců z různých oborů a s různými zájmovými prioritami.

Pro účely tohoto výzkumu proto nebylo nutné složité vyhledávání v archivech, knihovnách, muzeích či u soukromých vlastníků. Spíše se vynořily pochybnosti o tom, zda existuje něco, co ještě řečeno nebylo, zda může návratný výzkum do jedné z často zkoumaných lokalit odhalit něco nového. Jediné, co bylo od počátku výzkumu zřetelné, byl fakt, že v posledních šedesáti letech nejméně popisovaným aspektem společnosti bylo náboženství. Sekularizace společnosti po roce 1948, spojená s politickými důvody a i proto záměrně podporovaná způsobila, že zmínky o náboženství v pracích do roku 1989 absentovaly, či byly pouze marginálního charakteru. Ústav pro etnografii a folkloristiku Československé akademie věd, pod jehož hlavičkou pracovalo oddělení etnických procesů, ve svém Zpravodaji⁸ publikoval zprávy o změnách ve skupinách osídlenců především z hlediska jejich integrace do socialistické společnosti. Okolnosti, za kterých vznikla práce použitá ke komparaci tohoto výzkumu a podmínky, panující dnes v oboru etnografie, včetně důsledků společenských a oborových změn, které proběhly v posledních šedesáti letech, jsou nedílnou součástí této práce. Diachronní historická komparace a analýza použitých písemných pramenů, tzn. odborných textů z období posledních šedesáti let, osvětlí nejen recentní stav ve sledované komunitě, ale i vývoj a současný stav v oboru etnografie.

Základním cílem této práce je tedy provést návratný výzkum ve vesnici Skalná za účelem zjištění, zda ještě existuje komunita reemigrantů z Rumunska, kterou v roce 1981 popsala ve své diplomové práci Milena Secká a jak vypadá její současný život. Za použití stejných výzkumných metod bude prokázán předpoklad Secké o splynutí Čechů z Rumunska s ostatní společností v letech následujících po jejím výzkumu. Nedostatky

jejího výzkumu, způsobené podmínkami v 80. letech 20. století, budou vysvětleny v kontextu změn samotného oboru etnografie.

2 HISTORIE A OKOLNOSTI VZNIKU PRÁCE POUŽITÉ KE SROVNÁNÍ S TÍMTO VÝZKUMEM

2.1 Etnografie a její proměny v průběhu času

2.1.1 Česká etnografie v 60. až 90. letech 20. století

Přehled vývoje české etnografie, o kterém pojednává tato kapitola, popisuje okolnosti, které průběžně tento vědecký obor ovlivňovaly a podmiňovaly i druh a rozsah vědeckých výzkumů a prací. Počátek tohoto vědního oboru je zakotven v období tzv. národního obrození. Do 50. let 20. století se etnografie vyvíjela spolu s folkloristikou pod společným názvem národopis. V průběhu času bylo používáno několik rozdílných definicí „národopisu/etnografie“. V roce 1968 byla definice tohoto vědního oboru jednoznačná: *„Etnografii lze definovat jako společenskou vědu zabývající se zkoumáním kolektivně vytvořených a tradovaných jevů života a kultury v tradičních skupinách (pospolitostech) a v lokálních skupinách, které jsou jejich obdobou v průmyslové společnosti.“*⁹ Ve středu zájmu byly především vesnické společnosti, jejich charakter, hmotné podmínky a duchovní kultura. Je třeba také zdůraznit, že výzkum se týkal vždy jen českého obyvatelstva. Pokud se původní „obrozenecký“ národopis soustředil na výzkumy historické lidové kultury v tradičních skupinách, v 50. a 60. letech 20. století se změnilo nejen pojetí „lidu“, ale i orientace v čase. Etnografové začali studovat současnou lidovou kulturu a etnografie se tak podílela na vytváření obrazu socialistického života. Důraz se kladl na pracující lid v souvislosti s rozkvětem socialistického myšlení.¹⁰ Přestože v 60. letech došlo v oboru k mírnému zlepšení situace, po roce 1968 se do světa pootevřené dveře zavřely a etnografie

---

⁸ Interní materiály k problematice novoosídleneckého pohraničí.

⁹ KOLEKTIV AUTORŮ. *Československá vlastivěda, díl III. Lidová kultura*, PRAHA: Orbis, 1968, ISBN chybí, str. 20.

byla v následujících normalizačních letech pod vlivem SSSR silně zpolitizována. Novinkou v 70. letech byl výzkumný program Etnických procesů pod vedením tehdejšího ředitele Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV a vedoucího pražské katedry etnografie, Antonína Robka.¹¹ Politicky motivovaná změna předmětu výzkumu udělala z etnografie vědu o etnosu. V praxi to znamenalo, že například základní terminologii používanou ve výzkumu etnických procesů v pohraničí Československa odvozovali badatelé z práce J. V. Bromleje *Etnos a etnografia*, přestože podmínky v Československu a Sovětském svazu nebyly srovnatelné. Základními pracovními metodami těchto výzkumů bylo vlastní pozorování, pomocnými pak sběr informací pomocí dotazníků a historické metody. Chronologie jevů bylo ve výzkumných pracích dosahováno komparační metodou.

2.1.2 Česká etnografie po roce 1989

Pokud jsme v roce 1968 měli k dispozici jednu definici pojmu etnografie, o necelých 40 let později bylo na výběr už ze tří významů tohoto pojmu – za prvé jako pojmenování národopisu, tzn. studia, zabývajícího se lidovou, regionální nebo lokální kulturou, za druhé jako označení antropologické nebo etnologické metody, tzn. sběru dat v terénu a za třetí jako zpracování a zveřejnění výsledků z těchto sběrů ve formě monografie.¹²

Název vědního oboru etnografie se v 90. letech 20. století přizpůsobil téměř celosvětovému měřítku přijetím názvu etnologie nebo sociální (kulturní) antropologie. Pojem etnografie, chápaný jako ekvivalent národopisu, v současné době jako by mizel. Ve snaze stát se srozumitelnou nejen pro domácí, ale i pro světové vědecké publikum, je dnes i česká etnografie etnologií. Náplní oboru je sběratelská činnost,

---

¹⁰ KANDERT, Josef. *Etnografické výzkumné techniky v Českých zemích a důsledky jejich používání*, <http://lidemesta.cz/index.php?id=352> [citováno 19. 2. 2012].

¹¹ KANDERT, Josef. *Poznámky k dějinám národopisu/etnografie v českých zemích: soupeření „etnografie“ s „etnologií“*, In: *Česká etnologie 2000*, PRAHA: EÚ AV ČR, 2002, ISBN 80-85010-41-0, str. 173.

¹² KOLEKTIV AUTORŮ. *Malý etnologický slovník*, STRÁŽNICE: Národní ústav lidové kultury, 2011, ISBN 978-80-87261-70-5, str. 23.

třídění sebraného materiálu a terénní výzkumy v oblasti materiální a duchovní kultury. „*Etnografové vytvářejí především terénní práci podmínky k tomu, aby sami nebo ve spolupráci se širším spektrem badatelské obce obohatili etnologii nebo antropologii o výsledky empirických výzkumů*“.¹³ Toto vyjádření ovšem může vyvolávat dojem, že etnografie je pouhou pomocnou vědou, nebo že zcela zmizela a zůstali jen etnografové, pracující pro obory etnologie a antropologie. Přejmenování etnografie na etnologii v 90. letech 20. století bez jakýchkoliv dalších změn, se ukázalo být v letech příštích sporným místem a námětem někdy velmi vyostřených diskuzí. Pokud v normalizačních 70. letech 20. století mohla etnografie pod stejným jménem zaměnit předmět zájmu z hmotných podmínek a duchovní kultury vesnické společnosti na etnos, můžeme se jen ptát, proč stejný postup nebyl použit v 90. letech. Sblížení oboru s okolním vědeckým světem by nemělo být otázkou jeho názvu, spíše výsledkem charakteru a úrovně prací v oboru vzniklých a v neposlední řadě i lidí, kteří ho reprezentují.

2.2 „Zmatení pojmů“¹⁴ a nedokončená diskuse

V rámci oboru proběhlo několik výraznějších teoretických diskuzí, první v 60. letech „s pokusem redefinovat předmět etnografie ve prospěch antropologicky chápaného studia relativně ekonomicky a kulturně uzavřených pospolitostí“,¹⁵ tato ale nástupem Pražského jara umlkla a zůstala nedokončená. V období velkých společenských změn, které nastaly v 90. letech 20. století, vycházely průběžně články, diskuse a odborná literatura, kde byla specifikována náplň i metody oboru. Současně tyto texty zachytily snahu vymanit se z uzavřeného prostoru naší republiky a spojit se s badatelskou obcí ve světě. V českých vědeckých kruzích, stejně jako ve společnosti, byly patrné deformace, způsobené nepřírozenou izolací národa za vlády KSČ. Proto byly

¹³ KOLEKTIV AUTORŮ. *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska* 2. svazek, PRAHA: Mladá fronta, 2007, ISBN 978-80-204-1712-1, str. 193.

¹⁴ JAKOUBEK, Marek; NEŠPOR, Zdeněk. *Co je a není kulturní/sociální antropologie*, Český lid 91/2004, 1, str. 9.

¹⁵ KOLEKTIV AUTORŮ. *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska* 2. svazek, PRAHA: Mladá fronta, 2007, ISBN 978-80-204-1712-1, str. 193.

opodstatněné i pokusy najít české etnografii její pevné místo, definovat prostor, ve kterém se pohybuje. K tomu měly posloužit další diskuse, řešící vztahy mezi národopisem, etnologií, etnografií a antropologií. Počátek jedné z nich můžeme dát do souvislosti se zveřejněním článku Davida Scheffela a Josefa Kanderta,¹⁶ vydaného v roce 1994 v *Anthropological Quarterly* 67, č. 1 jako *Politics and Culture in Czech Ethnography*, který přeložil a poznámkami opatřil Petr Skalník. V tomto článku byla etnografie kategoricky přiřazena k vědám obsahem politickým, za což podle autorů nemohl být viněn jen komunismus.¹⁷ České etnografii se dostalo ostrého odsouzení celkového působení v průřezu časem.

Ne náhodou byl překladatelem této statě Petr Skalník. Jeho jméno se poté objevilo pod několika dalšími články, ve kterých jasně představil svou pozici jako krajně antropologickou,¹⁸ s téměř úplným odmítnutím všech výsledků dosažených v etnografii vzhledem k jejich politickému zkreslení. Celou diskusi k tomuto článku vydal Etnologický ústav ve sborníku příspěvků vědecké konference Česká etnologie 2000,¹⁹ která se konala ve dnech 25. – 26. října 2000 v pražské vile Lanna. Na konferenci se setkali národopisci/etnografové s etnologiy a kulturními či sociálními antropology.²⁰ Sborník příspěvků byl hodnocením situace, ve které, přes jinak zřetelné názorové rozdíly, nastala částečná shoda v klasifikaci poměrů v oboru etnografie v éře socialismu. Používání evolucionistických postupů, které vyhovovaly žádanému marxismu historickou perspektivou, rezignace na teoretické práce a evidentní nedostatek kontaktů se světovými trendy uzavřel etnografii do izolace.²¹ Přestože důvody tohoto stavu byly známé, důsledky jsou v oboru přítomny doposud a vyvolávají

¹⁶ SCHEFFEL, David; KANDERT, Josef. *Politika a kultura v české etnografii*, In: Česká etnologie 2000, PRAHA: EÚ AV ČR, 2002, str. 213–228.

¹⁷ Tamtéž, str. 226.

¹⁸ SKALNÍK, Petr. *Dávám jednoznačně přednost sociální antropologii*, Sociologický časopis/Czech Sociological Review roč. 2007/1, str. 187–190; SKALNÍK, Petr. *Lze z národopisu udělat antropologii? O jedné zdánlivě marné snaze v Čechách* AntropoWebzin 03/2005, str. 11–16, [citováno 15. 7. 2012], http://antropologie.zcu.cz/media/webzin/AntropoWEBZIN%203_2005.pdf.

¹⁹ HOLUBOVÁ, Markéta; PETRÁŇOVÁ, Lýdia; WOITSCH, Jiří.(eds.): *Česká etnologie 2000*, PRAHA: EÚ AV ČR, 2000, ISBN 80-85010-41-0.

²⁰ <http://abicko.avcr.cz/archiv/2001/3/obsah/vedecka-konference-ceska-etnologie-2000.html>[citováno 4. 7.2012].

²¹ UHEREK, Zdeněk. *Národopisci a sociokulturní antropologové v měnícím se českém prostředí*, Sociologický časopis/Czech Sociological Review roč. 2007/1, str. 200.

v rámci transformace etnografie v etnologii, případně sociální a kulturní antropologii, odůvodněné otázky o oprávněnosti takových změn.²²

Další diskusi v českém vědeckém světě vyvolali v roce 2003 Marek Jakoubek a Zdeněk Nešpor svým článkem *Co je a co není kulturní/sociální antropologie*.²³ Teoreticky a metodologicky vymezili kulturní/sociální antropologii vůči těmto oborům: archeologie, etnografie/etnologie, fyzická antropologie, jazykovědné a uměnovědné obory jako např. sociolingvistika, „aplikované“ disciplíny např. jako jsou aplikovaná antropologie či angažovaná sociologie a sociologie. To, co podle nich jasně odlišuje kulturní/sociální antropologii od ostatních oborů, jsou čtyři její základní rysy:²⁴

1. stacionární terénní výzkum, trvající minimálně 1 rok
2. holistický přístup, tzn. chápání kultury jako integrovaného systému
3. interdisciplinární přístup – zde dochází k prolínání s dalšími obory, proti kterým se kulturní/sociální antropologie vymezuje – antropologie chápe všechny specifické složky ostatních oborů jako jednotlivé aspekty kulturně-sociálního systému, který pak tvoří referenční rámec výzkumu
4. rozlišování etického a emického přístupu – zároveň je brán v potaz předpoklad, že důsledný emický přístup není vlastně možný, právě proto je odlišování obou těchto přístupů tak důležité

Obory jako historická antropologie, dějiny mentalit a kulturní dějiny splňují podle autorů článku uvedené charakteristiky kulturní/sociální antropologie pouze s určitým posunem.²⁵

Pokud si budeme všimnout rozlišení etnografie/etnologie a antropologie, pak antropologie podle Jakoubka a Nešpora chápe kulturu

²² JAKOUBEK, Marek; NEŠPOR, Zdeněk. *Co je a není kulturní/sociální antropologie*, Český lid 91/2004.

²³ Tamtéž.

²⁴ Tamtéž, str. 8–9.

jako ucelený systém s tím, že význam jednotlivých prvků je dán vztahem k prvkům ostatním,²⁶ zatímco etnografie provádí komparativní výzkum jednotlivých prvků bez přihlédnutí k jejich vztahům k celku.²⁷ V diskusi k článku se vyjádřilo více autorů z těch vědních oborů, proti kterým Jakoubek s Nešporem vymezovali sociální a kulturní antropologii.

Jiří Woitsch s autory souhlasil téměř bez výhrad a co se týkalo vyjádření vztahu etnografie/antropologie konstatoval, že rozhraničení oborů je korektní.²⁸ Zmínil i fakta vhodná k obhajobě národopisu, vzniklému na společenskou objednávku.²⁹ Ta podle něj stále trvá, a může být někdy i silnější, než je tomu u kulturní a sociální antropologie.³⁰ Stejně tak podle něj nemizí obor etnologie s národopisnými tématy v Evropě, rozdíl tkví v přístupu k nim. V evropských zemích k podobným tématům vznikají mezioborové výzkumné týmy.³¹

Dalším diskutujícím byl Petr Skalník se svou polemikou *Co má a nemá smysl*. Už samotný název příspěvku prozrazuje skepsi autora.³² Kritizoval jak umístění článku *Co je a není kulturní/sociální antropologie* v časopise tak výsostně národopisném, jakým je podle něj *Český lid*,³³ tak i konzervativismus národopisu/etnografie/etnologie.³⁴ Svůj příspěvek zakončil konstatováním, že sociokulturní antropologie jako vědní obor v České republice dosud neexistuje.³⁵ Poměrně stručný komentář Petra Kokaisla vyjadřoval zásadní potřebu lepší metodologie, stejně jako revizi náplně oboru kulturní/sociální antropologie.³⁶ Václav Matoušek přispěl do diskuse z pozice archeologa.³⁷ Mimo jiné ve svém článku zpochybnil

²⁵ Tamtéž, str. 10.

²⁶ JAKOUBEK, Marek; NEŠPOR, Zdeněk. *Co je a není kulturní/sociální antropologie*, Český lid 91/2004, str. 8.

²⁷ Tamtéž, str. 9.

²⁸ WOITSCH, Jiří. *Nezbývá než souhlasit*, Český lid 91/2004, str. 280.

²⁹ Tamtéž, str. 282.

³⁰ Tamtéž, str. 282.

³¹ Tamtéž, str. 282.

³² SKALNÍK, Petr. *Co má a nemá smysl*, Český lid 91/2004.

³³ Tamtéž, str. 287.

³⁴ Tamtéž, str. 288.

³⁵ Tamtéž, str. 290.

³⁶ KOKAISL, Petr. *Sociální/kulturní antropologie: „K čemu mně to bude“*, Český lid 91/2004, str. 292.

³⁷ MATOUŠEK, Václav. *Poznámky ke vztahu archeologie a kulturní/sociální antropologie*, Český lid 91/2004.

platnost čtyř hlavních charakteristik kulturní/sociální antropologie představených Nešporem a Jakoubkem jako stěžejních pro tento obor.³⁸

Za archeologickou antropologii se postavil Josef Unger.³⁹ Jejím posláním je podle něj rekonstrukce života konkrétních lidí na základě znalosti a kritické analýzy archeologických pramenů.⁴⁰ Za významnou přednost tohoto oboru označil přitažlivost výsledků výzkumu toho oboru pro širokou veřejnost. Své tvrzení podepřel zájmem o skanzeny či archeoparky, doložitelným v široké veřejnosti.⁴¹ Umírněný postoj v otázce definice oboru antropologie a jejího odlišení od etnografie/etnologie projevil Václav Hubinger.⁴² Antropologii vnímá „jako permanentní diskusi o podmínkách a způsobech lidského bytí a jako nekonečný proces jejich poznávání“.⁴³ Vyznačení ostrých hranic oboru se proto zdá být kontraproduktivní, přestože, jak píše, je to oblíbená zábava déle než jedno století.⁴⁴ Naprosto odmítl Nešporem a Jakoubkem předpokládanou ztrátu předmětu etnologie, ta podle něj „svůj předmět neztratí, pokud budou existovat lidská společenství“.⁴⁵ Smířlivě se postavil k českým představitelům oboru antropologie, kteří sami mohou říci, zdali jsou antropologové historičtí, sociální nebo jiní. Obhajoval i pozici časopisu *Český lid*, na jehož stránkách vychází množství antropologických příspěvků, nevyjímaje samotnou diskusi.⁴⁶

Předposledním diskutujícím byl Josef Vařeka, který také konstatoval, že „otázku vztahu, metod a tematické náplně národopisu a antropologie již řešili otcové zakladatelé těchto disciplín u nás“.⁴⁷ Zmínil sémantické posuny slova etnografie i novou terminologii, která u nás zdomácněla od 90. let 19. století. Podal stručný přehled o existenci národopisných/etnologických fakult v Evropě a Velké Británii, který

³⁸ Tamtéž, str. 404.

³⁹ UNGER, Josef. *Archeologická antropologie-co je, co není a proč*. Český lid 92/2005.

⁴⁰ UNGER, Josef. *Archeologická antropologie-co je, co není a proč*. Český lid 92/2005, str. 69.

⁴¹ Tamtéž, str. 70.

⁴² HUBINGER, Václav. *Přemítání vysloužilého ovocnáře aneb kulturní /sociální antropologie versus etnografie/etnologie?*, Český lid 92/2005.

⁴³ Tamtéž, str. 73.

⁴⁴ Tamtéž, str. 74.

⁴⁵ Tamtéž, str. 76.

⁴⁶ Tamtéž, str. 80.

⁴⁷ VAŘEKA, Josef. *Národopis/etnografie/etnologie a antropologie*, Český lid 92/2005, str. 181.

uzavřel konstatováním, „že etnologie má ještě velmi daleko k odchodu na odpočinek“.⁴⁸ Celou diskusi po třech letech uzavřeli autoři původního příspěvku.⁴⁹ Shrnuli diskusní příspěvky všech zúčastněných, a znovu vyzdvihli pozici antropologie na průsečíku čtyř vyjmenovaných prvků charakteristických pro antropologii.⁵⁰ Aspekty, které autoři vyzdvihli v závěru jako rozhodující, jsou tyto: podnětná konkurence, konstruktivní kritika a vzájemná spolupráce. Diskuse odhalila, jak odlišné může být nazírání na vědecký obor, jeho metody a cíle. Ve výsledku ale nezbyly žádné pochyby o nestabilitě definice pojmů národopis, etnografie, etnologie, sociální a kulturní antropologie a to ani dnes, ani v minulosti. Toto mísení pojmů vyvstalo nejzřetelněji ve chvíli, kdy bylo možné srovnávat českou a světovou produkci, tzn. po roce 1989. Změny názvů oborů byly způsobeny nejen nacionálními a politickými důvody, stejnou roli hrály i výsledky výzkumů v různých částech světa.

Chceme-li pro zde předloženou práci vyvodit z této diskuse odpovídající závěry, je třeba ujasnit si postoj k tomu, jaké místo dnes zaujímá národopis/etnografie. V kontextu s představenými články i k této práci prostudovanou literaturou, se národopis/etnografie jeví do budoucna především jako obor historický. Možnosti dnešních etnografů týkající se sběru a uchovávání artefaktů hmotné kultury, jedné z hlavních náplní oboru, mají své hranice. Důkazem existence těchto hranic jsou například přeplněné depozitáře muzeí a snahy nalézt způsob, jak sbírky nejen uchovávat, ale i rozšiřovat a představovat veřejnosti. Na druhou stranu kvalitně provedený etnografický výzkum, uzavřený důkladným popisem je, a stále bude, základem možného dalšího výzkumu vedeného v duchu interdisciplinární spolupráce.

Co se týče sledovaných předmětů zájmu, přiznáme-li etnografii primární zájem o tradiční společnosti s dochovaným životním stylem nepoznamenaným průmyslovou érou, musíme zároveň připustit, že v této

---

⁴⁸ Tamtéž, str. 187.

⁴⁹ NEŠPOR, Zdeněk, JAKOUBEK, Marek. *Co je a co není kulturní/sociální antropologie po dvou letech*, Český lid 93/2006.

⁵⁰ Tamtéž, str. 81.

oblasti hovořit o mizení předmětu zájmu lze. Pokud vztáhneme výše uvedený názor i na komunitu Čechů z Rumunska, kterou sleduje tato práce, platí pro ni totéž. Také tato společnost i se svým životním stylem prošla v posledních 30 letech změnami, které nasměrovaly její existenci ke splynutí s majoritní společností, a její udržení v budoucnosti není pravděpodobné.

3 HISTORICKÝ KONTEXT ČESKÝCH REEMIGRACÍ

3.1 České emigrace a reemigrace

3.1.1 Literatura k tématu

Abychom si uměli představit, jak vznikla námi sledovaná komunita Čechů z Rumunska v západočeské vesnici Skalná, jaké okolnosti jsou svázány s životy jejích členů, jejich předků i potomků, je třeba zde vysvětlit kontext českých reemigrací. Historie, příčiny a podmínky, za kterých docházelo k českým emigračním a reemigračním vlnám, se staly objektem intenzivnějšího zkoumání až po vzniku samostatného Československa. Náhle to byli krajané, z nichž mnozí se ne vlastním přičiněním ocitli mimo svou vlast a jako na takové se na ně soustředila pozornost národopisců, kněží, učitelů i politiků.

Pomineme-li nábožensky motivované migrace v pobělohorské době, u nichž „*je již dlouho sociálně významnější historické povědomí o tomto fenoménu, než fenomén sám*“,⁵¹ můžeme se posunout na přelom 18. a 19. století, kdy se ve větší míře objevily migrace obyvatel z náboženských, sociálních, především ale z ekonomických důvodů. Počet autorů, kteří se historií procesů zabývali a zabývají, narůstá. Náš zájem je soustředěn na migrační procesy v oblasti Banátu, proto si zde představíme práce autorů, které byly zdrojem informací tohoto výzkumu.

---

⁵¹ NEŠPOR, Zdeněk. *České migrace 19. a 20. století a jejich dosavadní studium*, In: Soudobé dějiny 2/2005, PRAHA: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR, 2005, str. 250.

Díla historiků a sociologů jsou pro poznání fenoménu migrací a krajanství zásadní. Práce Jaroslava Vaculíka,⁵² který se historickému hledisku reemigrací věnuje dlouhodobě, pocházejí z let 1986–2009 a proto odrážejí v tématu emigrací i reemigrací dříve nezmiňované kauzální vztahy. Zdeněk Nešpor ve své Prolegomeně z roku 2002⁵³ probírá témata související s jeho odborným zaměřením na sociologii náboženství, religionistiku, české dějiny a sociální antropologii.⁵⁴ Nabízí perspektivu sociologickou⁵⁵ i historickou⁵⁶, a mapuje, jak probíhalo dosavadní studium českých emigrací a reemigrací.⁵⁷ Také práce balkanisty Václava Štěpánka se týkají Banátu a historických procesů, které se na tomto území odehrály, jeho zájem však především směřuje k událostem na srbské straně.⁵⁸ Kniha Františka Kutnara vysvětlila důvody a počátky vystěhovalectví Čechů hlubším pohledem do historie.⁵⁹

Z produkce antropologů, věnujících se migracím na Balkánském poloostrově, je možné získat přehled o současném stavu zde žijících komunit. Migrační přesuny po pádu socialismu silně ovlivňují životní prostor poloostrova. Čechům, žijícím v Rumunsku, a transnacionálnímu rozměru jejich životů věnuje svou pozornost např. Lukáš Hanus,⁶⁰ historický kontext vystěhovalectví do srbského a rumunského Banátu a Vojvodiny a další okolnosti života krajanů sleduje Michal Pavlásek.⁶¹

⁵² VACULÍK, Jaroslav. *Češi v cizině – emigrace a návrat do vlasti*, BRNO: Masarykova univerzita v Brně, 2002, ISBN 80-210-30001-1, VACULÍK, Jaroslav. *České menšiny v Evropě a ve světě*, PRAHA: LIBRI, 2009, ISBN 978-80-7277-397-8, VACULÍK, Jaroslav. *Právní a organizační zabezpečení reemigrace zahraničních Čechů a Slováků v letech 1945–1950*, In: Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945, PRAHA, 1986, str. 175–187, VACULÍK, Jaroslav. *Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů*, BRNO: Masarykova univerzita, 2002, ISBN 80-210-2818-1, str. 83–104.

⁵³ NEŠPOR, Zdeněk. *Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty*. Prolegomena k sociologickému studiu českých emigračních procesů 20. století se zvláštním zřetelem k západní reemigraci 90. let. Edice Sociologické texty/Sociological Papers SP 02:4. PRAHA 2002: SoÚ AV ČR, ISBN 80-7330-017-6.

⁵⁴ <http://www.soc.cas.cz/people/cz/5/58/doc.-PhDr.-Zdenek-R.-Nespor-PhD..html> [citováno 27. 10. 2012].

⁵⁵ NEŠPOR, Zdeněk. *Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty*. Prolegomena k sociologickému studiu českých emigračních procesů 20. století se zvláštním zřetelem k západní reemigraci 90. let. Edice Sociologické texty/Sociological Papers SP 02:4. PRAHA 2002: SoÚ AV ČR, ISBN 80-7330-017-6, str. 26.

⁵⁶ Tamtéž, str. 35.

⁵⁷ Tamtéž, str. 11.

⁵⁸ ŠTĚPÁNEK, Václav. *Mizející svět. K historii české menšiny v srbském Banátě*, In: Česká slavistika 2008, sborník příspěvků 14. mezinárodního kongresu slavistů, Ochrid, Makedonie, 2008, BRNO-PRAHA: Academicus, 2008, ISBN 978-80-87192-00-9, str. 277–288.

⁵⁹ KUTNAR, František. *Počátky hromadného vystěhovalectví z Čech v období Bachova absolutismu*, PRAHA: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964, ISBN chybí.

⁶⁰ HANUS, Lukáš. *Přechod české krajské komunity z obce Gemník (Rumunsko) do transnacionálního momentu*, AntropoWeb PRAHA 2011, Balkán a Migrace. ISBN 978-80-905098-1-8, str. 61 (elektronická publikace – PDF), <http://antropologie.zcu.cz/nove-diaspory-diaspora-jako-transnacionalni> [citováno 20. 2. 2012].

⁶¹ PAVLÁSEK, Michal. *Obec Svata Helena jako vinice Boží misierní oplocená. Krůčky k přehodnocení chápání české (e)migrace na Balkáně*, AntropoWeb PRAHA 2011, Balkán a Migrace. ISBN 978-80-905098-1-8, str. 111, (elektronická publikace – PDF) http://is.muni.cz/el/1421/jaro2012/ETBB87/um/monografie_PDF_verze.pdf [citováno 20. 2. 2012].

Dlouhodobý terénní výzkum u krajanů v dnešním Bulharsku praktikují další dva badatelé, Marek Jakoubek a Lenka Budilová. Výsledkem jejich práce jsou zatím tři autorské monografie.⁶²

Nezastupitelnou úlohu v poznání emigračních procesů měly články Ivy Heroldové,⁶³ které vycházely v oborovém časopise dnešního Etnologického ústavu Český lid v 80. letech 20. století. Ke svému výzkumu, zpracovanému posléze v dizertační⁶⁴ i kandidátské⁶⁵ práci se vrátila také Milena Secká a poukázala na další vývoj sledované komunity Čechů z Rumunska.⁶⁶ Poslední jmenovanou je Helena Nosková, od roku 1983 samostatná vědecká pracovnice zabývající se národnostními a etnickými menšinami a česko-slovenskými vztahy v oddělení etnických procesů,⁶⁷ která publikovala k problematice reemigrací materiály z nepříliš často využívaných zdrojů. I proto je zde věnováno její práci v této oblasti více pozornosti a je představena podrobněji. Soubor dokumentů, který vznikl popisem činnosti československých institucí spolupracujících v reemigračních procesech, vydaný v roce 2000,⁶⁸ doložil nejen práci těchto institucí, ale prezentoval také společenskou situaci a „*působení aparátu KSČ při ovlivňování a řízení reemigračních proudů před únorem 1948 a po něm.*“⁶⁹ Z výše uvedeného souboru dokumentů pocházejí i některé zřídka se vyskytující zprávy související s přesídlením a dokreslující zamlčované a neveřejné okolnosti. Zpráva o revizi československé přesídlovací komise v Oradei Mare informovala o

⁶² JAKOUBEK, Marek. *Vojvodovo: kus česko-bulharské historie*, BRNO: CDK, 2011, ISBN: 978-80-7325-261-8, JAKOUBEK, Marek. *Vojvodovo. Etnologie krajanské obce v Bulharsku*, BRNO: CDK, 2010, ISBN 978-80-7325-230-4, BUDILOVÁ, Lenka. *Dědická praxe, sňatkové strategie a pojmenovávání u bulharských Čechů v letech 1900–1950*, BRNO: CDK, 2011, ISBN 978-80-261-0073-7.

⁶³ HEROLDOVÁ, Iva. *Novoosídlenecká vesnice*, Český lid 71/1984, str. 130–141, HEROLDOVÁ, Iva. *Současné etnické procesy v pohraničí českých zemí*, Český lid 72/1985, str. 58–64, HEROLDOVÁ, Iva. *Čeští reemigranti z rumunského Banátu* Český lid 70/1983, str. 240–244, HEROLDOVÁ, Iva. *Vystěhovalectví z českých zemí (Balkán II. - Rumunsko, Bulharsko)*, Český lid 73/1986, str. 45–51.

⁶⁴ SECKÁ, Milena. *Etnické procesy u českých reemigrantů z Rumunska*. Diplomová práce, Katedra etnografie a folkloristiky FF UK, PRAHA 1981.

⁶⁵ SECKÁ, Milena. *Svatební obřad jako indikátor studia etnických procesů*. Kandidátská disertační práce, ÚEF ČSAV, PRAHA 1987.

⁶⁶ SECKÁ, Milena. *Migrace Čechů z Rumunska do České republiky (ČSFR) a vývojové aspekty jejich adaptačního procesu*, Český lid 80/1993, str. 177–184, SECKÁ, Milena. *Poválečné změny ve svatebním obřadu u Čechů v rumunském Banátě a u reemigrantů na Chebsku a Znojemsku*, Český lid 75/1988, str. 162–169, SECKÁ, Milena. *Současná reemigrace Čechů z Rumunska*, Češi v cizině 6/1992, str. 39–42.

⁶⁷ <http://www.usd.cas.cz/cs/pracovnici/helena-noskova> [citováno 21. 7. 2012].

⁶⁸ NOSKOVÁ, Helena. *Reemigrace Čechů a Slováků z Jugoslávie, Rumunska a Bulharska (1945–1954)*, In: Studijní materiály Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2000.

⁶⁹ Tamtéž, str. 9.

motivech reemigrace, na prvním místě zde figurovalo vlastenectví.⁷⁰ U primitivnějších krajanů, jak uváděla zpráva, to však byly spíše otázky hospodářské – tři roky trvající sucho a jeho následkem velká neúroda a hlad, nejistota právních a hospodářských poměrů a v neposlední řadě stoupající inflace a dražota. Svůj vliv na migraci měla i propagační akce Československé přesídlovací komise. V popisu rumunských reemigrantů byly uvedeny nejen jejich přednosti – pracovitost, populační produktivita, občanská kázeň, nenáročnost, ochota těžce pracovat, úplná politická indiferentnost, ale také nedostatky – primitivismus, kulturní zaostalost, 40–50% analfabetismus a sklony k požívání alkoholu.⁷¹ V nedatované zprávě člena Osídlovací komise ÚV KSČ z roku 1947 bylo zmíněno převažující nízké nebo chybějící vzdělání, náboženské založení a politická nedotčenost reemigrantů, kterou především chtěla vláda využít. Soudruzi, připravovaní na jednání s reemigranty se školili ve způsobech, jakým je budou získávat do strany, aby se přitom dokázali vyhnout náboženské otázce.⁷² Velký rozdíl v přístupu k reemigrantům a v informacích, které o nich dostávalo usazené obyvatelstvo, byl zapříčiněn odlišným postojem skupin českých reemigrantů z různých zemí.

V komentáři Noskové k odborné terminologii užívané v 70. a 80. letech 20. století pod vlivem sovětské etnografické školy je k nalezení i stručný popis politicky ovlivňovaného postoje české společnosti k reemigrantům.⁷³ Volyňští Češi byli vzdělanější, rychleji se dokázali na novém území zorganizovat a také více odmítali politiku KSČ. Čeští reemigranti z Rumunska, z velké části nemajetní, byli žádanou námezdní pracovní silou, kterou republika potřebovala. Vzhledem k neznalosti místních poměrů bylo také možné tyto lidi snadno ovlivnit a manipulovat jimi ve smyslu poslušnosti vůči vládě. Naposledy jejich loajalitu (a nejen tu) ke stávající politické moci prověřovaly právě výzkumy v 70. a 80. letech 20. století.

⁷⁰ NOSKOVÁ, Helena. *Reemigrace Čechů a Slováků z Jugoslávie, Rumunska a Bulharska (1945–1954)*, In: Studijní materiály Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 2000, str. 226.

⁷¹ Tamtéž, str. 227.

⁷² Tamtéž, str. 170.

Materiály, týkající se etnických procesů v pohraničí po roce 1945, zabývající se proměnami skupin novousedlíků i lokálních společností s ohledem na jejich materiální a duchovní kulturu, se zdály být dobou a politickou situací ovlivněné nejvíce. Pro sledování etnických procesů bylo založeno zvláštní oddělení – oddělení etnických procesů Ústavu pro etnografii a folkloristiku – a zprávy o jeho výzkumech vycházely mimo jiné ve Zpravodajích určených jen pro vnitřní potřebu.⁷⁴ K základním problémům etnických procesů v českém pohraničí byla počítána endogamie příchozích skupin reemigrantů, která bránila jejich integraci. Tu naopak podporovala výroba unifikovaného spotřebního zboží – oblečení, nábytku, ale především školní výchova a působení sdělovacích prostředků. Za silně dezintegrační prvek byly považovány projevy sociální a duchovní kultury.⁷⁵ V rámci studia etnických procesů vzniklo v letech 1963–1983 množství diplomových, rigorózních a kandidátských prací věnovaných osídlování pohraničí,⁷⁶ z nichž jedna byla použita ke komparaci s tímto novým výzkumem dané oblasti.

Při pokusu shrnout poznatky ze zdrojové literatury se jako nejpodstatnější jevila informace o primárním faktoru při rozhodování o setrvání v místě působení oproti migraci do vlasti svých předků. Faktor ekonomický se jevil jako zcela zásadní. Podpůrné důvody, hrající roli v tomto procesu, byly definovány takto: věk aktérů, případné rodičovství a stav společnosti, nejen té stávající, ale i té, do které se měl aktér po své migraci zařadit. Informace s politickým obsahem či kontextem, vyplynulé z výpovědí informantů v mém výzkumu, bylo možné srovnávat pouze s informacemi z literatury. Diplomová práce Mileny Secké z roku 1981, se kterou je tento výzkum srovnáván, se o společenskou situaci z politického hlediska pochopitelně vůbec nezmiňovala.

---

⁷³ NOSKOVÁ, Helena. *Česká společnost a její vztah k reemigrantům*, In: Česká společnost a etnické skupiny, PRAHA: Institut základů vzdělanosti s vydavatelstvím Karolinum a Střediskem etnologického výzkumu, Nadací pro výzkum etnických národnostních a sociálních otázek Ethnos, 1996, ISBN 80-7184-314-8, str. 69.

⁷⁴ KOLEKTIV AUTORŮ. *Materiály k problematice novoosídleneckého pohraničí*, PRAHA: ÚEF AV ČR, 1984, Sv. 8, Osídlení českého pohraničí v letech 1945–1959.

⁷⁵ ROBEK, Antonín. *K některým základním problémům etnických procesů v českém pohraničí*, In: Materiály k problematice novoosídleneckého pohraničí. Sv. 2, Charakteristické rysy jednotlivých osídleneckých skupin, jejich civilizační a kulturní úroveň v době příchodu do pohraničí, ZKSVI č. 2, 1982, PRAHA: ÚEF AV ČR, str. 6.

⁷⁶ POPELKOVÁ, Hana; SECKÁ, Milena. *Diplomové, rigorózní a kandidátské práce věnované osídlování pohraničí po roce 1945, jež byly obhájeny na katedře etnografie a folkloristiky FFUK a v Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV v Praze v letech 1969-1983*, Český lid 71/1984, str. 231–234.

Vědecká produkce, zahrnující obsáhlé výsledky výzkumů průřezově několika oborů, je vhodným základem, o který se dá opřít návazný výzkum. Pokud poznáme logiku vývoje historického procesu, kterým migrace je, snáze můžeme porozumět i dalším, navazujícím událostem. Prostudování výše uvedené literatury k pochopení migračních procesů a jejich souvislostí bylo pro mou další práci nezbytné.

3.2 Chebsko

Zakotvením badatelského prostoru a jeho obyvatel v historickém rámci spojíme výzkumný problém s dalšími relevantními souvislostmi. Práce Secké použitá ke komparaci podává zprávu o západočeských vesnicích Skalně a Plesně a jejich obyvatelích. Zde proběhlo její etnografické bádání v roce 1981⁷⁷ a na jeho výsledky navazuje tento výzkum z roku 2012. Skalná a Plesná patří do regionu Chebsko/Egerland. Území, které vzhledem ke své poloze po staletí fungovalo jako obchodní i politická křižovatka, vystřídal v průběhu času několik názvů. Ty souvisely vždy se stávajícím prostorovým vymezením. V této práci hovořím o prostoru bývalého c. k. správního okresu – ten označoval území zahrnující Cheb, Františkovy Lázně, Luby, Skalnou a Plesnou,⁷⁸ což je oblast, ve které jsem se pohybovala v rámci výzkumu.

Do pohnutých, vzhledem k pohraniční poloze neustále politicky ovlivňovaných dějin kraje, vstoupíme v roce 1355, kdy Karel IV. prohlásil, že „*Chebsko nemá být nikdy od České koruny zastaveno ani odcizeno*“.⁷⁹ 14. století bylo pro Cheb i jeho okolí dobou rozkvětu,⁸⁰ 15. století však přineslo odraz neklidné Evropy, postižené neshodami uvnitř katolické církve, i do tohoto, jinak hospodářsky silného prostoru. Exponovaná poloha regionu byla tehdy, a i v dalších staletích důvodem střetávání mocenských vlivů. V letech 1429–30 zpustošily Chebsko husitské války,

⁷⁷ SECKÁ, Milena. *Etnické procesy u českých reemigrantů z Rumunska*. Diplomová práce, Katedra etnografie a folkloristiky FF UK, PRAHA 1981.

⁷⁸ <http://www.muzeumcheb.cz/projekt/chebsko/Intro/01.html> [citováno 1. 2. 2013].

⁷⁹ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dějiny Karlovarského kraje*, KARLOVY VARY: Karlovarský kraj, 2004, ISBN 80-239-3477-5, str. 36.

⁸⁰ Tamtéž, str. 37.

město Cheb se zachránilo vykoupením, v okolí však vojsko vypálilo na 30 vesnic.⁸¹ Třicetiletá válka region hospodářsky vysála, několikrát zde shromážděné císařské vojsko bylo pro obyvatele velkou zátěží. I po této válce však zůstalo Chebsko nedílnou součástí českého království.⁸²

18. století charakterizují sociální a společenské reformy habsburských panovníků. Také v tomto století se chebský kraj nevyhnul bojům, jejichž dějištěm se stal, když v roce 1740 vypukly války o dědictví rakouské.⁸³ Kýžených a potřebných pár desítek let míru v tomto prostoru nastalo po roce 1866, od konce prusko-rakouské války. Hospodářský rozvoj na sebe nenechal dlouho čekat, bylo postaveno mnoho světských i církevních staveb, zprovozněna byla nová silnice z Karlových Varů do Chebu, kde byl také dobudován železniční uzel pěti strategických tratí včetně nového nádraží.⁸⁴ Dobré dopravní spojení napomohlo odbytu domácích výrobků i dovozu potřebných surovin a tak počátek 20. století zastihl Chebsko ve velmi slušné hospodářské kondici. 1. světová válka a vyhlášení samostatné Československé republiky v roce 1918 po jejím ukončení, zapříčinilo (nejen v tomto kraji) složitou politickou situaci. Výhradně německé obyvatelstvo bylo do nově vzniklé republiky pouze začleněno⁸⁵ a jeho nespokojenost s nastalou situací se odrážela i v hospodářství. V dalších letech se však situace poměrně rychle stabilizovala a prosperita se do těchto končin znovu začala navracet.⁸⁶ Ve 30. letech 20. století tvořilo politický okres Cheb 61 samosprávných obcí se 76 tisíci obyvateli.⁸⁷ Mezi fakta, svědčící o tehdejší ekonomické úspěšnosti můžeme zařadit věhlas houslařské školy v Lubech, rozšiřování textilního průmyslu v Plesné, velikost střediska těžby kaolínu a jílu ve Skalné a také do té doby nejhustší doložené osídlení chebské pánve.⁸⁸ Úspěšné období ukončila světová hospodářská krize, zde navíc silně

⁸¹ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dějiny Karlovarského kraje*, KARLOVY VARY: Karlovarský kraj, 2004, ISBN 80-239-3477-5, str. 43.

⁸² Tamtéž, str. 72.

⁸³ Tamtéž, str. 87.

⁸⁴ Tamtéž, str. 121.

⁸⁵ BOHÁČ, Jaromír. *Cheb – město*, DOMAŽLICE: Nakladatelství Český les, 1999, ISBN 80-86125-08-4, str. 81.

⁸⁶ KOLEKTIV AUTORŮ. *Dějiny Karlovarského kraje*, KARLOVY VARY: Karlovarský kraj, 2004, ISBN 80-239-3477-5, str. 133.

⁸⁷ <http://www.muzeumcheb.cz/projekt/chebsko/Intro/02.html> [citováno 1. 2. 2013].

⁸⁸ BOHÁČ, Jaromír. *Cheb – město*, DOMAŽLICE: Nakladatelství Český les, 1999, ISBN 80-86125-08-4, str. 91.

ovlivněná etnickým složením obyvatelstva. Vstupem Německa do války bylo nenávratně ztraceno vše, čím do té doby Chebsko žilo a co představovalo.

Poválečný vývoj ovlivnily okolnosti česko-německého soužití na tomto území. Spolu s výsledkem války byly příčinou téměř totálního poválečného vylidnění. Rozvrácený svět vyklizeného prostoru s pokusy o jeho znovuoživení a způsob dalšího života v národnostně smíšené oblasti, vedly Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV k výzkumům, o jejichž výsledcích referovala v roce 1978 Helena Nosková.⁸⁹ Důsledky nuceného vysídlení původního obyvatelstva nedokázaly zahladit ani tři osidlovací vlny, kterými Chebsko v dalších letech prošlo.⁹⁰ Z výše uvedených výzkumů Heleny Noskové vyplývá fakt, že druhou vlnu přistěhovalců do pohraničí v letech 1946–1948 především tvořili touto prací sledovaní čeští reemigranti z Rumunska. Ve velkém počtu s nimi přišli také Slováci z rumunského Rudohoří. Co se věkové struktury týče, byla stejná jako v případě českých emigrantů do Banátu před cca 120 lety, jednalo se převážně o mladé rodiny s malými dětmi a svobodné mladé lidi.⁹¹ Do Čech migrovali především lidé ze zemědělských oblastí. V archivních pramenech se objevily záznamy o 70 rodinách rumunských reemigrantů, kteří po svém příjezdu do Československa a krátkém pobytu v chebském oblastním reemigračním táboře odešli pracovat do bývalých vildštejnsko-kaolínových závodů, dnešního podniku KEMAT Skalná.⁹² Tito lidé a jejich potomci tvořili základy komunity ve městech Skalné a Plesné. Jejich život byl ovlivňován okolnostmi, které nezpůsobili a ani jim nemohli předcházet. Po příjezdu do Čech přicházeli do vyrabovaných domů, kterými prošla vlna zlatokopů z vnitrozemí a ti, kteří vydrželi, opravili domy a usadili se, byli nakonec od roku 1948 znovu postiženi, a to dalším procesem přechodu soukromého majetku do společenského vlastnictví.⁹³

⁸⁹ NOSKOVÁ, Helena. *Etnografický výzkum národnostní smíšené oblasti Chebska*, In: Etnické procesy: referáty z pracovní konference, Praha 1. 3. 1978. PRAHA: ÚEF ČSAV, 1978.

⁹⁰ Tamtéž, str. 33–34.

⁹¹ Tamtéž, str. 35.

⁹² Tamtéž, str. 42.

⁹³ BOLDT, Frank. *Cheb, město evropských dějin. Esej o česko-německé koexistenci*, PRAHA: Nakladatelství PASEKA, 2010, ISBN 978-80-7432-059-0, str. 173.

Události, které ovlivňovaly a formovaly vývoj jejich osudů dalších třicet let, popsala v roce 1981 ve své práci Secká. Tento výzkum navazuje na její bádání a snaží se postihnout podobně dlouhý časový úsek v životech rumunských reemigrantů, tzn. období od roku 1981 do roku 2012.

4 SHRNUÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE POUŽITÉ KE SROVNÁNÍ S TÍMTO VÝZKUMEM ⁹⁴

4.1 Obsah, terminologie, metody, použitá literatura

Cílem výzkumu Mileny Secké v roce 1981 bylo zjištění veškerých prvků a jevů života, kterými se daná malá etnická skupina reemigrantů z Rumunska odlišovala od ostatního obyvatelstva, co si zachovala tradičního a co si již modifikovala. Autorka práce srovnávala poměry ve dvou vesnicích v západních Čechách, Skalné a Plesné. Výzkum byl prováděn u reemigrantů, jejich dětí a vnuků, ale také u českých informátorů, kteří přišli do pohraničí z českého vnitrozemí a byli sousedy Čechů z Rumunska.

Odborná terminologie vycházela z práce J. V. Bromleje – Etnos a etnografia, přestože, jak autorka poznamenala,⁹⁵ materiál se kterým pracuje Bromlej byl na české poměry téměř nepoužitelný, etnická skladba Sovětského svazu byla v zásadě odlišná od situace v Československu. Terminologie, kterou použila ve své práci Secká,⁹⁶ zůstane platná i pro tento výzkum a proto je zde také uvedena v stejné podobě, v jaké byla v původním výzkumu použita.

---

⁹⁴ SECKÁ, Milena. *Etnické procesy u českých reemigrantů z Rumunska*. Diplomová práce, Katedra etnografie a folkloristiky FF UK, PRAHA 1981.

⁹⁵ Tamtéž, str. 7.

⁹⁶ Tamtéž, str. 3–5.

Etnické procesy:⁹⁷ změny etnika, které jsou výsledkem působení různých kontaktů mezi skupinami lidí, které patří k rozdílným etnickým společenstvím.

Procesy integrační:⁹⁸ vzájemné působení etnických skupin, které se jazykově i kulturně odlišují, přičemž dochází k pozvolnému vzniku několika společných rysů.

Asimilace:⁹⁹ procesy, které vedou ke splývání skupin jednoho národa v prostředí národa druhého. V první etapě asimilace dochází k adaptaci, tzn. přizpůsobování se v sociální a ekonomické oblasti a k akulturaci, tzn. oslabování etnické specifiky. V další etapě se projevují změny v etnickém uvědomění.

Emancipace:¹⁰⁰ opak integrace, vyzdvihování některých jevů malé etnické skupiny.

Malá etnická skupina:¹⁰¹ část určitého etnika, která vznikla částečným přerušением kontaktů s vlastním etnosociálním organismem. Zatímco vlastní etnikum prochází složitým vývojem, malá etnická skupina si udržuje nadále tradiční kulturu, způsob života, náboženství, řeč apod., protože tyto jevy se pro ni v novém cizím prostředí stávají jistotami a výrazem domova.

Reemigrant:¹⁰² vystěhovalec, který se vrátil zpět do vlasti.

Potomci reemigrantů:¹⁰³ ostatní příslušníci malé etnické skupiny, kteří přišli do Československa jako malé děti, nebo se narodili až v Čechách.

---

⁹⁷ SECKÁ, Milena. *Etnické procesy u českých reemigrantů z Rumunska*. Diplomová práce, Katedra etnografie a folkloristiky FF UK, PRAHA 1981, str. 3.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 4.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž, str. 5.

¹⁰³ Tamtéž.

Základem výzkumné práce použité ke srovnání byl etnografický výzkum, kdy Secká uplatnila v tehdejší terminologii metodu přímého dotazu a metodu vlastního pozorování. Dnes bychom hovořili o terénním výzkumu, rozhovorech a zúčastněném pozorování. Terénní výsledky pak doplnila studiem archivního materiálu a odborné literatury. Protože se v letech 1970–75 proklamované cíle oboru etnografie změnily a úkolem badatelů se stalo studium etnických procesů, i práce, které v následujících letech vznikaly, odrážely tento posun v zaměření oboru. Žádané byly ty výzkumy, které měly vést k poznání procesu konsolidace českého národa.¹⁰⁴ Výzkum byl proto zaměřen na stávající stav a předpokládaný vývoj všech národů a skupin žijících v Československu. Přežitky v duchovní či materiální kultuře již nebyly samotným předmětem studia, ale pouze indikátorem pro studium hlubších problémů, tzn. sžívání se reemigrantů s novým prostředím a celkový trend vývoje jednotlivých národů a etnických skupin. Začaly se přesně odlišovat procesy enkulturace od procesů asimilace.¹⁰⁵

Secká proto čerpala z článků Ivy Heroldové a Františka Vančička, které tehdejší aktuální úkol etnografie – zachycení průběhu osidlování a adaptaci přesídlenců, odrážely. K osvětlení samotné reemigrace, jejích důvodů i jejího průběhu posloužily Secké informace z Encyklopedického slovníku, z Dějin Rumunska a z knihy Františka Karase Československá větve zapomenutá nebem i zemí.¹⁰⁶

4.2 Zhodnocení a přínos srovnávané práce pro návratný výzkum

V úvodu práce najdeme informace o vzniku a historii českých osad v Banátě, s poukázáním na vysokou úroveň Čechů v rumunském prostředí, na samostatnost a endogamii těchto českých vesnic. Další

¹⁰⁴ SKALNÍKOVÁ, Olga; PETRÁŇOVÁ, Lydie. *Etnografické studium v letech 1964–1975*, In: *Věda v Československu v období normalizace (1970–1975)*, PRAHA, 2003, str. 293.

¹⁰⁵ KOLEKTIV AUTORŮ. *Lidová kultura, Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska 2. svazek*, PRAHA: Mladá fronta, 2007, ISBN 978-80-204-1712-1, str. 188.

¹⁰⁶ SECKÁ, Milena. *Etnické procesy u českých reemigrantů z Rumunska*. Diplomová práce, Katedra etnografie a folkloristiky FF UK, PRAHA 1981, str. 17.

popisovanou oblastí je průběh samotné reemigrace a následných změn v životech reemigrantů. Obsahové kategorie, které byly zahrnuty do výzkumu, jsou tyto: vztahy ve vesnici, materiální kultura, duchovní kultura – náboženství, kmotrovství, vykání, endogamie a folklór. Rámec těmito kategoriím tvoří popis obou vesnic Skalné a Plesné, včetně údajů o počtu obyvatel v různých obdobích, výčtu spolků a svazů, které zde působily a souhrnu veřejné a občanské infrastruktury.

Rozsídlení reemigrantů po příjezdu do Československa podléhalo dvěma faktorům – rodinným vztahům a zaměstnání. Oba tyto aspekty byly limitační, rodiny se nechtěly rozdělovat a nízká úroveň dosaženého vzdělání předurčovala i možnosti budoucího povolání reemigrantů. Ke vzdělání autorka poznamenala,¹⁰⁷ že v době výzkumu byla většina potomků reemigrantů vyučená a přibývalo středoškoláků. Mnoho starších reemigrantů však také stále pracovalo jako pomocné síly v továrnách, na statku nebo v lese. Absolventy vysoké školy poznala v průběhu výzkumu pouze dva. Vztah ostatních obyvatel k novoosídlencům byl nadřazený, místy až nepřátelský. Byli ztotožňováni s etnikem, které, jak píše Secká, stálo níže, tzn. s Rumuny.¹⁰⁸ Čeští reemigranti toto ztotožňování pociťovali jako urážku a o to rychleji se snažili splynout s novým prostředím. V době výzkumu už situace vypadala zcela jinak, mnozí Skalensťáci nevěděli, že někteří jejich sousedé přišli kdysi z Rumunska. Nejrychleji se reemigranti přizpůsobili přesídlencům z vnitrozemí v materiální kultuře. Secká v roce 1981 nezaznamenala žádné odlišnosti ve vybavení jednotlivých vesnických domácností, jedinou odlišností tak zůstala strava. U reemigrantů se vyznačovala větší spotřebou zeleniny a také specifickými sladkými jídly.¹⁰⁹ V duchovní kultuře byl mezi rumunskými Čechy a ostatní populací rozdíl největší, autorka píše o silném národním povědomí reemigrantů, které se příchodem do Československa změnilo v udržování povědomí příslušnosti

---

¹⁰⁷ SECKÁ, Milena. *Etnické procesy u českých reemigrantů z Rumunska*. Diplomová práce, Katedra etnografie a folkloristiky FF UK, PRAHA 1981, str. 33.

¹⁰⁸ Tamtéž, str. 34.

¹⁰⁹ Tamtéž, str. 35.

k reemigrantům z Rumunska.¹¹⁰ Toto povědomí pak ale mezigeneračně sláblo. Dlouho se zde udržela instituce kmotrovství, také vykání rodičům a tyto jevy omezeně přežívaly i v 80. letech. Zřetelné bylo přežívání zvyků u svatebních obřadů, které autorka považovala za nejmarkantnější indikátor k poznání stupně asimilace daného etnika.

Endogamie reemigrantů byla obranou etnika proti cizímu vlivu.¹¹¹ Ve vesnicích jako byla Plesná, kde bylo méně rodin reemigrantů, byla brzy endogamie odkládána jako brzda dalšího vývoje. To ale pro vesnici Skalnou dlouho neplatilo, zde si Čechy začali potomci reemigrantů vybírat za partnery až v 80. letech.¹¹² Velkou roli hrálo i náboženské vyznání, většina reemigrantů ve Skalné byli katolíci.¹¹³ U duchovní kultury zmínila autorka i přežívající zbytky folklóru reemigrantů. Pohádkové vyprávění už příliš rozšířené nebylo, u hudebního folklóru převládal dechovkový repertoár. Staré ženy si pamatovaly různá zaříkání i pranostiky, jejich původ už ale nedovedly vysvětlit. Skupinu tedy v 80. létech dělaly skupinou úzké kontakty s příbuznými v Československu, ale i v Rumunsku, společná účast na vlastních (rozuměj v rámci komunity) svatbách a pohřbech, častá korespondence a silné etnické povědomí.¹¹⁴

Obecné informace k vesnicím Skalná a Plesná, uvedené v práci Mileny Secké, se týkaly výměry, počtu obyvatel, fungujících spolků a svazů a dalších, pro společenský život významných aspektů.¹¹⁵ Před válkou měla Skalná téměř čtyři tisíce obyvatel, v padesátých letech po vlně reemigrací sotva polovinu, mezi nimi byli Češi a Slováci z Rumunska a také Češi z Volyně. Převládalo zde římskokatolické vyznání. Většin žen z vesnice pracovala ve dvou místních továrnách a také na státním statku. Secká uvedla ve svém výzkumu i přesný počet rumunských Čechů ve vesnici – 382 osob, rumunských Slováků – 94 osob a Němců – 159 osob.

¹¹⁰ SECKÁ, Milena. *Etnické procesy u českých reemigrantů z Rumunska*. Diplomová práce, Katedra etnografie a folkloristiky FF UK, PRAHA 1981, str. 35.

¹¹¹ Tamtéž, str. 37.

¹¹² Tamtéž, str. 37.

¹¹³ Tamtéž, str. 37.

¹¹⁴ Tamtéž, str. 39.

¹¹⁵ Tamtéž, str. 40–45.

Lze se domnívat, že tyto informace získala na místním národním výboru, tato skutečnost ale v práci upřesněna není.

Vesnice Plesná, kterou autorka použila pro srovnání se Skalnou, byla v poválečných letech ve stejné situaci jako Skalná. Většina německého obyvatelstva byla po válce nuceně odsunuta. Továrny a podniky, které tam dříve fungovaly, neměly zaměstnance, proto byl příchod reemigrantů vítán. Část Skalenských dojížděla pracovat do Plesné a naopak. V době výzkumu měla Plesná 1840 obyvatel osmi národností, reemigranty zde byli Češi a Slováci z Rumunska a Češi z Volyně. Na rozdíl od Skalné fungovaly v Plesné katolický i evangelický kostel, a obyvatelstvo se hlásilo ke čtyřem náboženským vyznáním. Také infrastruktura byla bohatší, obyvatelé měli k dispozici jesle, předškolní internát pro narušené děti, dvě mateřské školky, dvě zvláštní školy, ZDŠ, knihovnu, kino, nákupní středisko, polikliniku a kulturní dům. Zaměstnání nacházeli obyvatelé vesnice především ve třech místních továrnách a drůbežárně.

Situaci ve Skalné ovlivnil původ většiny reemigrantů ze stejné vesnice v Rumunsku. Ve Skalné se usadilo devět rodů z české vesnice Gernik v Rumunsku. Nejpočetnější z těchto rodů měl v té době 55 členů. Katolické náboženství pomáhalo konzervaci jazyka, tradiční kultury i národního povědomí, napsala Secká v jedné z mála zmínek o náboženství.¹¹⁶ Po příchodu do Československa se národní povědomí změnilo v pocit příslušnosti ke skupině reemigrantů z Rumunska. Rodinná soudržnost se projevovala ve všech formách výpomoci, ať již při stavbě domu či organizaci svatby nebo jiné rodinné oslavy. V Plesné převažovaly jednotlivé rodiny nejen z českých, ale i slovenských vesnic v Rumunsku, společenství proto bylo v 80. letech 20. století více integrované a ničím se nelišilo od ostatního českého etnika.¹¹⁷

---

¹¹⁶ SECKÁ, Milena. *Etnické procesy u českých reemigrantů z Rumunska*. Diplomová práce, Katedra etnografie a folkloristiky FF UK, PRAHA 1981, str. 37.

¹¹⁷ Tamtéž, str. 52.

Práci hodnotím z hlediska přínosu k mému vlastnímu výzkumu, s přihlédnutím k době jejího vzniku. Etnické procesy, které probíhaly ve sledovaném terénu, tzn. ve vesnicích Skalná a Plesná, jsou pro následný výzkum stěžejní částí komparační práce. Jejich struktura a popis jsou v práci Secké dostatečné, s výjimkou chybějícího popisu duchovní kultury. Zřetelný nedostatek informací týkajících se náboženství je pochopitelný, v 80. letech 20. století nebylo možné o tomto aspektu v diplomové práci pojednávat. Slabým místem je výběr a rozsah použité literatury, množství použitých děl však odpovídá době vzniku komparační práce. Nedostatek adekvátní literatury je zřetelný zvláště v teoretické části práce, nevyhovující je odkaz na dílo J. V. Bromleje *Etnos a etnografia*, ze kterého pochází použitá terminologie. Sama Secká komentovala zásadní odlišnost etnické skladby v Československu a Sovětském svazu. V její práci dále absentují politické okolnosti migrací, naopak nedílnou součástí práce je rozsáhlý popis svatebního obřadu.¹¹⁸ Etnografický výzkum Mileny Secké, vytvořený v rámci tradiční vědecké disciplíny, se nezabýval analýzou zjištěných faktů, žádaným a očekávaným výsledkem byla jejich úplná deskripce. Hlavního cíle, který uvedla autorka práce v úvodu, tzn. popisu etnických procesů u českých reemigrantů z Rumunska, však bylo dosaženo.

5 TERÉNNÍ VÝZKUM

5.1 Teoretické seznámení s rumunskými Čechy

Prvotní informace k poznání objektu zájmu mého výzkumu a seznámení se s ním, byly získány z jedenácti kapitol historie největší české vesnice v dnešním Rumunsku, Gerniku. Kniha *Gerník* v letech 1826–1949 vyšla v roce 2004 v nadlackém vydavatelství Ivan Krasko a jejím autorem je Jaroslav Svoboda. Podrobněji je možné dočíst se o něm v edici *Češi na Balkáně*, kterou vydává Sdružení Banát. Jaroslav Svoboda, učitel českého jazyka, pobýval v Rumunsku od roku 1994. Sám

---

¹¹⁸ SECKÁ, Milena. *Etnické procesy u českých reemigrantů z Rumunska*. Diplomová práce, Katedra etnografie a folkloristiky FF UK, PRAHA 1981, str. 56–78.

o sobě napsal: „*Pouze z pozice člověka více než deset let soustavně navštěvujícího a laicky poznávajícího tyto české enklávy v Rumunsku jsem si dovolil na toto téma zveřejnit několik svých subjektivních postřehů.*“¹¹⁹ Jeho „postřehy“ tvořily bohatý obsah dvou publikací a zahrnovaly nejen historii, ale také popis života rumunských Čechů v novém tisíciletí.¹²⁰

Dalším použitým materiálem byly výsledky výzkumů badatelů Jaromíra Jecha, Mileny Secké, Vladimíra Scheuflera a Olgy Skalníkové, kteří v letech 1961–1963 uskutečnili tři déletrvající výzkumné pobyty v českých vesnicích v Banátě. Knižně jejich práci vydal až v roce 1992 Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, přestože v 60. letech měly zprávy z výzkumu v Rumunsku velký ohlas mezi odbornou i neodbornou veřejností.¹²¹ Informace, pocházející z jejich výzkumu, výrazně pomohly s vytvářením mé představy o podmínkách, v jakých žili Češi v Rumunsku v období po druhé světové válce. Výzkum, který prováděla skupina skládající se ze dvou etnografů, dvou folkloristů a jednoho dialektologa, zaznamenal nejen vzhled prostředí, druhy obydlí, zemědělskou, řemeslnou a domáckou výrobu, ale vzhledem ke své délce a dvěma následným opakováním, zachytil blíže i rodinné vztahy, obřady, obyčeje, stravu, způsob oblékání a postupné změny, které právě v letech výzkumu začínaly ovlivňovat každodenní život ve vesnicích. Informace načerpané z této publikace byly posléze vhodným vodítkem při následných rozhovorech s informanty. Přispěly k pochopení terminologie používané reemigranty v jejich vyprávěních a týkající se například hospodářských technologií či názvů jídel (vodnice = vodní mlýnek na zpracování obilí, mamaliga = kukuřičná kaše).

Publikaci Český Banát s podtitulkem Život a tradice českých obyvatel rumunského Banátu vydalo Národní muzeum ke

¹¹⁹ <http://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html> [citováno 21. 7. 2012].

¹²⁰ SVOBODA, Jaroslav. *Gerník v letech 1826–1949*, NADLAK: Ivan Krasko, 2004, ISBN 973-8324-46-7, SVOBODA, Jaroslav. *Česká menšina v Rumunsku*, PRAHA: Sdružení Banát, 1999, edice Češi na Balkáně, SVOBODA, Jaroslav. *Češi nad dunajskými soutěskami*, PRAHA: Sdružení Banát, 2002, edice Češi na Balkáně.

¹²¹ JECH, Jaromír; SECKÁ, Milena; SCHEUFLER, Vladimír; SKALNÍKOVÁ, Olga. *České vesnice v rumunském Banátě*, PRAHA: ÚEF ČSAV, Praha, 1992, ISBN 80-85010-36-4.

stejnojmenné výstavě.¹²² Výsledky etnologického výzkumu české menšiny v obcích rumunského Banátu, vykonaného v letech 2007–2009, jsou shrnutím ještě uchovaných jevů zdejší české kultury. Pro mne staly vodítkem při mapování životních podmínek v Rumunsku, ze kterých přicházeli Češi druhé reemigrační vlny po roce 1989, s nimiž jsem se potkala v průběhu výzkumu.

Plzeňská diecézní charita v roce 1997 publikovala stručnou historii Banátu a jejích obyvatel, se kterými přicházela do styku její poradna pro migranty a uprchlíky. V textu byly použity i krátké osobní výpovědi, které se opět staly zdrojem informací o důvodech Čechů žijících v Rumunsku, které je vedly k reemigraci a také o pocitech, které jejich nesnadné rozhodnutí provázely.¹²³ Plzeňská diecézní charita stála také za vydáním sborníku studentů Fakulty humanitních studií ZČU v Plzni. Ti se v roce 2001 zúčastnili Festivalu českého folklóru v české vesnici v Rumunsku, v Gerníku.¹²⁴ Studenti popsali historii, krajinu, architekturu vesnice a styl oblékání, část sborníku věnovali informacím ze školství a nakonec v textu uvedli záznam rozhovoru s Jaromírem Plíškem, velvyslancem ČR v Rumunsku. Pro mne měly hlubokou vypovídací hodnotu ve sborníku publikované přepisy dětských vyprávění a stylizovaných přání do nového tisíciletí. Studenti zveřejnili i vyprávění místní učitelky o ročních stážích učitelů z Čech, jejichž cílem bylo zkvalitnit možnosti výuky českého jazyka v českých vesnicích v Rumunsku. V souhrnu všechny uvedené informace vytvořily obecnou představu, jak špatné byly, a stále jsou, podmínky ke vzdělání v Rumunsku. Tento stav se dlouhá léta neměnil a ovlivňoval převážně nízké školní znalosti Čechů z Rumunska. Situaci vystihla jedna z poznámek místní učitelky: „*Po dokončení ZŠ jde víc než 90 % z nich na pole. V loňském roce např. ve vzdělání na střední škole v nedaleké Moldavě nepokračoval nikdo.*“¹²⁵ Nakonec se právě špatné podmínky k

¹²² KVAČEK, Jiří; LANGHAMEROVÁ, Jiřina. *Český Banát: život a tradice českých obyvatel rumunského Banátu*, PRAHA: Národní muzeum, 2009, ISBN 978-80-7036-250-1.

¹²³ ŠINDELÁŘOVÁ, Jana. *Čeští vystěhovalci v Banátu a jejich repatriace do České republiky*, PLZEŇ: Diecézní charita, 1997, ISBN chybí.

¹²⁴ ROSŮLEK, Přemysl; BLAŽEK, Petr. *Mezi krajinou v rumunském Banátu*, PLZEŇ: Diecézní charita ve spolupráci s Katedrou sociologie a politologie FHS ZČU, 2001.

¹²⁵ ROSŮLEK, Přemysl; BLAŽEK, Petr. *Mezi krajinou v rumunském Banátu*, PLZEŇ: Diecézní charita ve spolupráci s Katedrou sociologie a politologie FHS ZČU, 2001, str. 13.

získání lepšího vzdělání po roce 1989 staly jedním z hlavních faktorů, hrajících významnou roli při rozhodování lidí o odchodu do Čech.

5.2 Metodologie výzkumu

Postup, použitý k získávání informací, na nichž je založena tato práce, se skládal z několika kroků. Prvním z nich byl výběr diplomové práce, která sloužila ke komparaci, vedený potřebou poznání Chebska, kde nejsem rodákem, a jeho obyvatel. Následovalo shromáždění odborných textů a literatury, jejich prostudování a analýza. Poté bylo nutné shrnout obsah výzkumné práce použité ke srovnání a na základě jeho analýzy sestavit skupiny otázek k budoucím rozhovorům. Souběžně probíhalo navazování kontaktů se zkoumanou komunitou a získávání prvních informantů. Po zahájení rozhovorů bylo už zajištění dalších informantů metodou jejich výběru nabalováním, tzv. snowball sampling, snazší.¹²⁶

Výzkum, pojatý částečně jako metodologický experiment v podobě návratného výzkumu, za použití stejných metod obvyklých v etnografickém bádání 80. let 20. století, ukotvil i toto bádání v oblasti teorií 80. let 20. století. Cílem práce nebyla aplikace současné teorie. Přesto v některých částech výzkumu nezůstalo u pouhé deskripce zjištěných faktů. Otevřenost, se kterou se dnes lidé mohou a také vyjadřují ke všem okolnostem a podmínkám svého života, nabídla prostor, jak tzv. neutrální a „objektivní“ pohled na společnost prohloubit o další rozměr - emoce a pocity informantů. Poznámky a informace tohoto druhu v práci Secké nebyly, nejen proto, že některá témata nebylo žádoucí zkoumat, ale i z důvodu dodržování pravidel etnografického popisu. Kvalitativní výzkum, v jehož centru pozornosti jsou lidé, ale proniká do hloubky odehrávajících se procesů a právě tam se objevují jinak skrývané emoce. *„Cílem kvalitativního výzkumu je porozumění. Porozumění pak vyžaduje vhléd do co největšího množství dimenzí daného problému.“*¹²⁷

¹²⁶ JEŘÁBEK, Hynek. *Úvod do sociologického výzkumu*, PRAHA: Carolinum, 1992, ISBN 80-706-6662-5, str. 45.

¹²⁷ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*, PRAHA: Carolinum, 2002, ISBN 80-246-0139-7, str. 286.

Pro vytvoření závěrů je tedy nutné sesbírat značné množství dat z více zdrojů. Posbíraná data pak mohou být induktivní metodou zobecněna, ovšem jen částečně, protože schopnost generalizovat své závěry na populaci má kvalitativní výzkum pouze omezenou.¹²⁸ V etnografickém popisu současné situace reemigrantů a jejich potomků ve vesnici Skalná jsem zveřejnila ty komentáře a výroky, které se mi zdály přínosné svým postojem k popisovanému tématu.

V samém začátku práce v terénu byla uplatněna metoda nezúčastněného pozorování, typická pro kvalitativní výzkum. Pohyb terénem, kde výzkumník nikoho nezná a také sám není nikým poznáván, vytvoří první, bližšími znalostmi prostředí a lidí neovlivněný dojem. Ten je možné posléze srovnávat s už poučeným pohledem na vesnici, tzn. na vzhled domů, zahrad, kostela, obchodů, hřbitova, na její obyvatele a vztahy mezi nimi panující. Další pozorování bylo částečně zúčastněné, došlo už k seznámení s některými informanty. Počáteční přímý kontakt s reemigranty ve Skalné se odehrál u příležitosti konání poutní mše sv. Jana Křtitele v kostele sv. Jiří. První z informantů jsem oslovila prostřednictvím vlastních pracovních kontaktů, další přibývali metodou „sněhové koule“. Co se etiky výzkumu týče, všichni informanti byli obeznámeni s účelem rozhovoru a souhlas s použitím sdělených informací vyjádřili buď zřetelně v audiozáznamu či svým podpisem formuláře Souhlas s použitím dat. Formulář byl sestaven na počátku terénního výzkumu.

Rozhovory použité ve výzkumu byly pořizeny s reemigranty a jejich potomky ze Skalné a posléze i Plesné. Mnohé rodiny totiž mají své členy v obou místech a také nejsou neobvyklé cesty za prací mezi těmito městy. Rozhovory se odehrávaly na různých místech, v zaměstnání dotyčného nebo dotyčné, v restauraci, ale také doma u informantů. „Domácí“ rozhovory byly spontánnější a uvolněnější, bylo zřejmé, že pro zpovídané osoby je pocit bezpečí a jistoty domova důležitý. Termíny rozhovorů bylo

---

¹²⁸ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*, PRAHA: Carolinum, 2002, ISBN 80-246-0139-7, str. 289.

nutné vždy domluvit předem na přesný den i čas, také bylo třeba jejich délku přizpůsobit možnostem informantů. Pokud to situace dovoľovala a informanti souhlasili, rozhovor byl nahráván na diktafon. Ten byl možná zpočátku hovoru vnímán jako rušivý element, po pár minutách si ho ale každý přestal všímat. Některé informanty bylo nutné v hovoru povzbuzovat, jiní dlouze a detailně vyprávěli vše, co považovali za důležité či zajímavé ze svého, nebo i mého hlediska. Z nahraných rozhovorů byly průběžně pořizovány volné transkripce, tzn. byly zachyceny ty pasáže rozhovorů, které se týkaly sledovaných oblastí zájmu. Přepisy nebyly doslovné, neobsahovaly ani mimoslovní reakce, zachytily především odpovědi na otázky připravené podle práce Secké, která byla použita ke srovnání. I proto nebyl k hodnocení rozhovorů získaných v průběhu výzkumu použit analytický software. Průběžné hledání odpovědí na všechny vybrané sledované aspekty mi umožnilo vytvořit podklady k přípravě druhého rozhovoru s těmi informanty, u kterých to bylo pro nedostatek informací třeba. Shrňeme-li tedy metody použité v tomto výzkumu, jedná se o: (ne)zúčastněné pozorování, částečně strukturované rozhovory, metodu diachronní komparace a metodu indukce.

5.3 Definice předmětu zájmu na základě práce použité ke srovnání

Oblasti zájmu byly specifikovány na základě analýzy už zmíněné dizertační práce Mileny Secké, mnou vytvořený seznam otázek pokryl všechny oblasti zmíněné její prací. Odpovědi na tyto otázky přispěly k objasnění základních aspektů současného stavu a recentního vývoje komunity českých reemigrantů z Rumunska v posledních třiceti letech. Zkoumanou společností byli čeští reemigranti, usazení v poválečných letech především ve Skalné na Chebsku a jejich potomci, další, v tomto

---

případě novou kategorií, vytvořili Češi z Rumunska, kteří přicházeli v porevolučních 90. letech 20. století.

Specifikace vybraných oblastí zájmů byla provedena už Seckou na počátku jejího výzkumu. Jejím cílem bylo „*zajistit veškeré prvky a jevy života, kterými se malá etnická skupina odlišuje od ostatního obyvatelstva.*“¹²⁹ I proto jsem se ve své práci držela už vytyčeného okruhu jednotlivých aspektů, jmenovitě těchto: změny v životě po příchodu do Čech, vliv kořenů v Rumunsku na současný život, přetrvávající kontakty v Rumunsku, otázky vzdělání, zaměstnání, (ne)existence původních zvyků, odlišnosti v oblasti hmotné kultury, popis vesnic Skalná a Plesná a vztahy mezi lidmi na vesnici. Více jsem zaměřila na otázku náboženství a života farní komunity ve Skalné obecně. V této oblasti, která v práci Secké byla zmíněna jen velmi okrajově, došlo k některým novým zjištěním. Dalším důležitým momentem, který se objevil v průběhu výzkumu, bylo identifikování skupiny reemigrantů, odlišné od té původní, poválečné. Je to skupina, kterou zde uvádím jako skupinu B. Informace o reemigrantech skupiny B a rozdíly, zjištěné mezi původní skupinou poválečných reemigrantů a nově označenou porevoluční skupinou reemigrantů, jsou tedy aspekty novými. Postihují oblast motivů k reemigraci po roce 1989, podmínek spojených s přestěhováním a zahájením života v novém prostředí, vztahů s původními obyvateli vesnice a také vztahů mezi komunitou Čechů z Rumunska.

5.4 Etnografický popis života obyvatel dnešní Skalné a Plesné

5.4.1 Srovnání základních informací ze sledovaných vesnic

V této kapitole budou představeny a porovnány základní demografické údaje vesnic Skalná a Plesná, rozsah veřejné infrastruktury a občanského vybavení v rozmezí zkoumaných třiceti let a také údaje o společenských organizacích, fungujících v obou obcích.

Tabulka 1. Údaje Retrospektivního lexikonu českých obcí a Českého statistického úřadu

	KATASTRÁLNÍ VÝMĚRA	POČET OBYVATEL
SKALNÁ 1978	2.351 ha	1.717
2011	2.344 ha	1.950
PLESNÁ 1978	1.926 ha	1.840
2011	1.926 ha	2.107

Počet obyvatel a katastrální výměru Skalné a Plesné v roce 1978 uvedla Secká ve své diplomové práci.¹³⁰ Tytéž údaje z roku 2011 pocházejí z Demografické ročenky měst, oficiálních stránek Českého statistického úřadu.¹³¹

Srovnání dalších údajů v případě Plesné v roce 1978 a 2012 vypadá následovně:

1978:¹³² v obci se nachází katolický a evangelický kostel, jesle, předškolní internát pro narušené děti, 2 mateřské školky, 2 zvláštní školy, Základní devítiletá škola, knihovna, kino, nákupní středisko, poliklinika, kulturní dům, 3 továrny a drůbežárna

2012:¹³³ mateřská škola, ZŠ, ZŠ praktická, kulturní dům, kino, městská knihovna, dětský domov, katolický a evangelický kostel, ordinace praktického lékaře

Podnikatelská sféra – firmy, živnostníci: Elroz Plesná / rozvaděče a kovovýrobky, Stavební firma Bílek, zemědělské podniky Mavex a Farma Plesná, drobné podnikatelské subjekty, zabývající se zpracováním dřeva,

¹²⁹ SECKÁ, Milena. *Etnické procesy u českých reemigrantů z Rumunska*. Diplomová práce, Katedra etnografie a folkloristiky FF UK, PRAHA 1981, str. 1.

¹³⁰ SECKÁ, Milena. *Etnické procesy u českých reemigrantů z Rumunska*. Diplomová práce, Katedra etnografie a folkloristiky FF UK, PRAHA 1981, str. 43.

¹³¹ [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/0B003262CE/\\$File/401811437.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/0B003262CE/$File/401811437.pdf) , [citováno 29. 9. 2012].

¹³² SECKÁ, Milena. *Etnické procesy u českých reemigrantů z Rumunska*. Diplomová práce, Katedra etnografie a folkloristiky FF UK, PRAHA 1981, str. 43.

¹³³ <http://www.mestoplesna.cz/statistika.html> , oficiální internetové stránky města Plesná, [citováno 29. 9. 2012].

šitím autopotahů, deratizací, kamenictvím, autoopravárenstvím, a topenářskými pracemi

Sportovní a společenské organizace: Sbor dobrovolných hasičů Plesná, Svaz postižených civilizačními chorobami, Občanské sdružení Paintball Plesná, Tělovýchovná jednota Jiskra Plesná, Včelaři ZO ČSV

Srovnání dalších údajů v případě Skalné v roce 1978 a 2012 vypadá následovně:

1978:¹³⁴ v obci najdeme katolický kostel, jesle, mateřskou školku, ZDŠ, knihovnu, kino, nákupní středisko, zdravotní středisko, 2 továrny – Stavokonstrukce a Tosta, státní statek, funguje zde cca 15 spolků a svazů

2012:¹³⁵ ZŠ, MŠ, sportovní hala, ordinace dětského, zubního a obvodního lékaře, římskokatolický farní úřad, katolický kostel, městská knihovna

Podnikatelská sféra – firmy, živnostníci: Lasselsberger, a.s., Lukas CZ spol. s r.o., Skalex spol. s r.o., Sebald spol. s r.o., Ing. Karel Štolba - stavitelství, Skalenská autodoprava s.r.o., Zednické práce Marian Branický, MSP-CNC präzision, s.r.o., APT Skalná, spol. s r.o., Truhlářství Váňa, Pila Skalná, Truhlářství Hoffman, Rolnická Skalná s.r.o., Firma Malovec – voda, topení, Kadeřnictví Magnolie, Kadeřnictví Klára

Společenské organizace: Kulturní sdružení občanů německé národnosti, Český rybářský svaz, Myslivecké sdružení Hubert, Český zahrádkářský svaz, Klub žen, Sdružení Čechů z banátských Karpat, Občanské sdružení Traktor klub Luby-Skalná, Český svaz včelařů ZO

Z výše uvedených dat vyplývá, že rozloha obcí se v případě Plesné od roku 1980 nezměnila, v případě Skalné se zmenšila o 7 hektarů. Počet obyvatel stoupl za posledních třicet čtyř let o 267 osob v Plesné, o 233 osob ve Skalné. V obou obcích je infrastruktura i občanské vybavenost

¹³⁴ SECKÁ, Milena. *Etnické procesy u českých reemigrantů z Rumunska*. Diplomová práce, Katedra etnografie a folkloristiky FF UK, PRAHA 1981, str. 43.

¹³⁵ <http://www.skalna.cz/>, oficiální stránky města Skalná, [citováno 29. 9. 2012].

odpovídající době a potřebám obyvatel, i když oni sami si umí představit i jistá zlepšení, například u hromadné autobusové, resp. vlakové dopravy v případě Skalné. Pracovní možnosti v obou obcích jsou vzhledem k jejich příhraniční poloze hodnoceny jako dobré, nezaměstnanost tu není o mnoho vyšší než je celokrajový průměr,¹³⁶ v Plesné je to 14,4 % a ve Skalné 11,6 %.¹³⁷

5.4.2 Specifikace skupin reemigrantů

Jak již bylo řečeno, v této práci rozeznáváme dvě skupiny Čechů z Rumunska. Poválečné reemigranty a jejich potomky označujeme pro potřeby tohoto výzkumu jako skupinu A, emigranty z vlny příchodů po roce 1989 a jejich potomky pak nazýváme B skupinou. Sami mezi sebou používají Češi z Rumunska odlišovací kategorie také, ve vzájemných vztazích hraje doba příchodu do Čech roli. Jejich vlastní hodnocení této situace vyjádřil informant B5 slovy: *„ti, co přišli po válce, byli pro ostatní obyvatele „Rumuni“, ale jejich děti už ne. A stejně je to s těmi, kteří přišli po roce 1989, to jsou zase „Rumuni“, ale jejich děti už nebudou“*. Přičemž označení „Rumuni“ nemá v tomto případě pejorativní nádech, slouží čistě jako zkratka výrazu Češi, přistěhovalí z Rumunska.

5.4.3 Vztahy v rodinách a komunitě

Situace, kterou popsala ve své práci Secká, kdy obě vesnice, Skalnou i Plesnou, obývali ve větším množství reemigranti z Rumunska pocházející z poválečné reemigrační vlny a jejich potomci, se po roce 1989 změnila. Pokud pomineme výjimky, kdy někteří Češi i přes náročnost procesu, který předcházel legálnímu vystěhování z Rumunska, tento absolvovali a přijeli v průběhu 60. a 70. let 20. století, došlo v po revolučním roce 1989 k další, masovější vlně příchodů Čechů i Slováků

¹³⁶ <http://www.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/home>, oficiální stránky Českého statistického úřadu, [citováno 29. 9. 2012].

¹³⁷ http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/krajkapitola/411011-11-r_2011-25, vybrané ukazatele podle krajských měst v roce 2010, [citováno 29. 9. 2012].

z Rumunska. Potomci původních českých emigrantů, narození v Rumunsku, kteří měli o Čechách jen částečné a pouze zprostředkované informace, se do Čech stěhovali stejně jako jejich pováleční předchůdci s vidinou zlepšení své ekonomické situace a nově i s představou dostupnosti vzdělání pro sebe nebo své děti. Neméně důležité však pro ně byly i rodinné a příbuzenské vztahy. V rozmezí několika let docházelo postupně ke stěhování celých rodin, tzn. všech sourozenců i s celými jejich rodinami, a nakonec i k přesídlení jejich rodičů. V mnoha případech si rodinní příslušníci stavěli domy vedle sebe, nebo přistavovali stávající dům takovým způsobem, aby v něm byl možný vícegenerační život bez prostorového omezení. Pravidlem bylo zbudování „výminku“ pro rodiče. K tomu říká informant B5: *„rodiče sem přišli s mým bratrem, půlku baráku teď má brácha, půlku já, naši tu mají dvě místnosti. A jeho rodiče: „máme to tu malý, ale jsme spokojený, žijeme tady všichni pohromadě.“* Rodiny původních poválečných reemigrantů už tuto permanentní blízkost nepreferují, i když i u nich přetrvává mimořádně stabilní pravidelnost společných setkávání. Skupina A má za sebou více než 60 let života v Čechách. Původních reemigrantů nezůstává mnoho, dnes jsou to lidé ve věku okolo 80 a více let. Jejich společenský život se zúžil na rodinný okruh a návštěvy kostela, které, pokud jim to zdraví dovoluje, nevynechávají. Nikdo ve zkoumané skupině nežil v době výzkumu v domově důchodců nebo léčebně dlouhodobě nemocných, všichni bydleli s rodinou některého ze svých potomků. Jejich vyprávění o životě v Rumunsku je pozitivně emocionálně podbarvené, zároveň ale nezapomínají na tvrdé životní podmínky a omezené možnosti ekonomického či duševního rozvoje, které tam panovaly a které je v podstatě z Rumunska vyhnaly. Jejich život v letech po reemigraci byl jejich původem ovlivňován, především ve vztahu k dalším obyvatelům města. Dnes už tato skutečnost nemá hlubší význam. Pohledem zvenčí je obyvatelstvo Skalné i Plesné jednoduším vesnickým společenstvím. Sami mezi sebou se Češi z Rumunska většinou znají, lépe však ve skupině A než ve skupině B. Časté styky jsou udržovány pouze mezi příslušníky širšího rodinného kruhu. V úzkém rodinném kruhu, tzn. rodiče a

sourozenci, je obvyklé sejit se alespoň jednou za týden, většinou u toho ze sourozenců, se kterým žijí rodiče.

5.4.4 Fenomén pracovitosti

V obou skupinách patřila k nejdůležitějším změnám v jejich životech po reemigraci změna zaměstnání. Z původních zemědělců se stali zaměstnanci továren nebo statků, většinou v nejnižším postavení, zapříčiněným nedostatkem vzdělání. Obecně však byli zvyklí na tvrdou práci, proto nebylo výjimkou, že nedostatek vzdělání brzy vyvážíla aktivita, kterou projevovali. Fenomén až horlivé pracovitosti, který je s reemigranty obecně spojován dodnes, přinášel rozkol do pracovních kolektivů, s přehnanou aktivitou se pojily i vlastnosti negativní jako donášení a podlézání.

Pracovitost, spojovaná s Čechy z Rumunska a vynucená tvrdými životními podmínkami v místě jejich původních domovů, souvisí podle vlastního vyjádření reemigrantů s tzv. syndromem ohnutých hřbetů. Tento syndrom zmínilo ve vyprávění více informantů pod několika různými označeními – patolízalství, pochlebování, posluhování. Vyskytl se v obou skupinách, poválečné i porevoluční. Zmínka o něm byla doprovázena informacemi o potížích, které syndrom vyvolával v souvislosti s chováním v práci. Všichni Češi z obou skupin, se po příchodu do Čech ocitli v prostředí, od kterého bylo možné slibovat si zlepšení ekonomického rozpočtu a tím i životních podmínek. Byli za práci vděční a tak byli ochotní pracovat nadstandardně. *„Dávej si na ně pozor, jsou schopný ohnout hřbet, ale to jim zároveň láme charakter“*, zněla vnitřní kritika od informanta A6, který takto reprodukoval názor svého otce.

Na jedné straně Češi z Rumunska svou aktivitou udržovali např. činnost spolků, farní komunity, zvyky jako bylo konání svaté pouti a oslavy masopustu, na druhé straně dokázali škodit vlastním lidem, dělat věci, které v pracovním kolektivu přípustné nejsou. *„V továrně jsou normy a stanovená kvalita, oni alespoň o pár kusů normu překročí a kvalitu už ale*

neudrží,“ poznamenal k tomuto tématu informant A6. Zmínil i žalování a „podkuřování“ vedoucímu v tom kolektivu, kde jsou navrátilci z Rumunska ve větší koncentraci. Nakonec situaci shrnul slovy: *„já se ke svým kořenům hlásím, ale vnímám i to negativní, a vliv to má ten, že to všechno беру jako součást historie. Možná mně ty osudy dovolují vidět věci trochu s nadhledem, ohnutej hřbet a mít co jíst, ale není základ.“*

Jak již bylo řečeno, stejný problém se objevil u obou skupin. Situace z 60. let 20. století se v 90. letech zopakovala. Někteří z potomků reemigrantů ze skupiny A se stali „nepřáteli“ nových příchozích ze skupiny B. Sami dávno přizpůsobení místním poměrům a standardům, jak v práci, tak mimo ni, kritizovali píli a úsilí nováčků. Dalším, opakovaně zmiňovaným problémem v rozhovorech, byla závist. Skupina A kdysi měla dostat náhradou vše, co v Rumunsku zanechala. Že to byly plané sliby, zjistili hned po svém příchodu a mnozí tedy začínali prakticky s holýma rukama. I prostředí, do kterého přišli, bylo neutěšené, domy byly po válce vyrabované, zemědělské nářadí téměř žádné, obecně tedy panovaly velmi těžké podmínky. Jedna z nejstarších informantek vzpomínala: *„já to vidím jako dneska, vysadili nás ve Skalný u takovýho velkýho kamennýho kříže a šli jsme si hledat baráky. Jak co kdo našel, to měl, víte, jak to bylo po válce, všechno roztřískaný, to už muselo bejt, kterej byl trochu v pořádku, většinou to byly to ruiny. A co jsme si mohli vzít, když jsme šli s bedýnkou, peřinu, trochu oblečení, a tady? Kdo něco lepšího našel, tak našel a kdo si nepospíšil, nebo neměl štěstí, tak měl to nejhorší. Víte, jak byla Skalná rozbitá po té válce? Ne, neměli jsme to lehký.“* Skupina B přicházela za jiné situace a do zcela jiného prostředí než pováleční reemigranti. Ti, kteří se rozhodli k odchodu z Rumunska mezi prvními, tzn. hned v roce 1989 či 1990, velmi dobře zpeněžili svůj majetek, zemědělské půdy byl v českých vesnicích vzhledem k rostoucí populaci stálý nedostatek. Informant B2 situaci popisoval slovy: *„táta prodal všechno, v té době byla ještě vesnice plná lidí, ty, co zůstávali, si to moc rádi koupili a za dobrý peníze. Prodal pole a dobytek, ale barák nejdřív ne, ten až později, když už věděl, že se nevrátíme. Pamatuju se, jak nám na*

cestu naši zašili peníze do trenek, aby to nebylo vidět a jeli jsme.“ Mnozí z nich už také měli v Čechách nějaké zázemí, známé či příbuzné, kteří jim začátky v novém prostředí usnadnili. Tyto okolnosti jejich příchodů se staly podnětem k pomluvám. Objevila se i fáma, že nově příchozí dostali od českého státu slušnou sumu peněz do začátku a souhrn těchto skutečností způsobil mezi lidmi mnoho zlé krve. V průběhu dalších let, překypujících společenskými změnami, se ale vesnické vazby více uvolnily a příslušnost ke komunitě Čechů z Rumunska přestala být hlavním organizačním principem života reemigrantů jak v Plesné, tak ve Skalné. Špatný pocit z příchodu do Čech u některých navrátilců ale přetrvává i po dvaceti letech, jak dokládají slova informanta B1: „já jsem byl opravdu takovej patriot, že jsem šel do Čech, jako že jdeme ke svým a nebylo to tak. Myslím ale, že dnes jsem víc patriot, než někteří Skalenští tady.“

5.4.5 Postoj k náboženství

Kostel je místem, kde se větší část skupin A i B vždy pravidelně setkávala a setkává. Všichni reemigranti z obou skupin jsou věřící, katolíci. U jejich potomků je víra různě silná podle toho, jaký postoj k náboženství přetrval v rodině. Potomci reemigrantů skupiny A ještě chodili do hodin náboženství. Informantka A1 vzpomínala: *„nechodila celá třída, jen my Rumuni, falář¹³⁸ byl přísný, na náboženství jsme museli tak od 5 do 14 let, nikdo se nás neptal, jestli chceme.“* Pravidelné návštěvy kostela potom s přibývajícím věkem řídly, až se ustálily většinou na několika návštěvách ročně, především v čase vánočním a velikonočním, o svaté pouti, u příležitosti mše za zemřelého rodinného příslušníka či při křtech a svatbách. Byl zaznamenán názor informanta ze skupiny B, že v Rumunsku bylo náboženství více tradiční, agrární rok byl pevně spojen s rokem liturgickým a jen málokdo si dovolil tomuto systému se vzepřít. Farář byl na vesnici autoritou, která: *„vždycky všechno srovnala a oni*

---

¹³⁸ Falář = farář, tento výraz používají všichni Češi z Rumunska, bez ohledu na to, z které české vesnice v Rumunsku pocházejí

takovou autoritu potřebovali“, jak situaci vyjádřil informant C1. Čechy v Rumunsku držela pohromadě potřeba žít i v těžkých podmínkách důstojně a kultivovaně a v tom jim náboženství, zvláště v dobách kdy nefungovala škola, pomáhalo.

Také dnes tvoří farní komunitu ve Skalné až na několik výjimek Češi z Rumunska a jejich potomci. Mší se pravidelně účastní zhruba 60 osob. V Plesné je to okolo 25 osob, i zde se převážně jedná o reemigranty a jejich potomky. Skupina B po svém příchodu začala postupně ovlivňovat život ve vesnickém společenství, nově příchozí se poznávali v kostele a opět při sobě drželi více, než je na vesnici běžné. Tím mezi sebe začali přitahovat i reemigranty A skupiny a některé jejich potomky. Farní komunita ve Skalné je pro některé Čechy s kořeny v Rumunsku hlavním místem společenských aktivit a setkání. Kontinuita vztahů je zde systematicky udržována, rozvíjena a zdá se, že ovlivňuje pozitivně vztahy i mezi lidmi z obou skupin. Komunitu tvoří právě jen Češi z Rumunska a jejich potomci, z ostatních obyvatel navštěvuje pravidelně kostel jen jeden či dva němečtí starousedlíci. Reemigrantům ze skupiny A se zdá farář málo přísný, uvítali by ortodoxnější podobu náboženství, hlubší víru. Zdá se, že jim chybí morální autorita, kterou farář na vesnici v Rumunsku vždy býval. Prostředí, ve kterém žijí, se jim jeví jako „méně věřící“. Jeden z informantů poznamenal: *„moje matka říká, že někdy jí připadá, že ty faráři jsou sami nevěřící. Jestli je to dané tím, že to prostředí okolo je takové nevěřící... Když jsem byl dítě, zdravili jsme se křesťansky Pochválen Pán Ježíš Kristus, to jsem musel, ale tady bych si to ani netroufl.“*

Potomci skupiny A chodí do kostela pravidelně pouze v tom případě, že žije některý z jejich rodičů, a to z úcty a respektu k nim. To by svědčilo o možné pravdivosti názoru na tradičnost víry v Rumunsku. Reemigranti skupiny B jsou aktivnější, mladé ženy převzaly od starších žen skupiny A péči o pořádek, úklid a výzdobu kostela. Kdo může, dodává do kostela květiny z vlastní zahrady. Dodržuje se povinnost odpočinku sedmý den týdne a tak se někteří z komunity scházejí v neděli

k odpolednímu posezení na faře. Lze tedy konstatovat, že pokud by ve Skalné a Plesné nežili Češi z Rumunska a jejich potomci, katolická farní komunita by tam neexistovala.

5.4.6 Vzdělání

K otázce vzdělání je opět třeba vysvětlit poměry v obou skupinách. Skupina A přicházela v poválečných letech s velmi nekvalitním, v některých případech téměř žádným vzděláním. Ženy v Rumunsku zastávaly domácí práce, pečovaly o děti, pomáhaly na poli. Muži, kromě zemědělských prací a některých specializovaných řemesel jako bylo kovářství, měli ještě možnost pracovat v dolech nebo v lese. Školu navštěvovali nepravidelně, mnohdy také nebyl k dispozici český učitel. Tyto faktory hrály významnou roli v integračním procesu po reemigraci a ovlivnily i životy potomků reemigrantů. Také ve skupině B lze podobné jevy zachytit, nízké vzdělání dělalo problémy dětem ve škole, dospělým pak při výběru zaměstnání. Donedávna byla dávana přednost vyučení se řemeslu před studiem např. na gymnáziu. Tito lidé po necelých dvou desítkách let v České republice vnímají, že vzdělání už není zárukou získání dobrého pracovního místa a navíc také stojí peníze, kterými rodiny neoplývají. Tento přístup není ale obecný, jsou zde i rodiny, které své potomky podporují ve studiu na vysoké škole. Pro obě skupiny ale shodně platí, že všichni mají práci. Mezi všemi informanty nebyl v průběhu výzkumu zaznamenán jediný případ nezaměstnanosti, přesto, že mezi nimi byli lidé se všemi druhy vzdělání, počínaje základním.

S dosaženým vzděláním se vždy pojila a pojí možnost výběru zaměstnání. Skupina A se mohla prosadit pouze svou pílí a pracovitostí, u skupiny B už toto tvrzení neplatí zcela. Jak říkají sami informanti, kdo přišel po roce 1989 a uměl pořádně česky číst a psát, byl ve velké výhodě. Požadavky kladené na nově příchozí byly vyšší, mnozí si museli své vzdělání v průběhu času doplňovat. Někteří z nich cíleně kvůli možnosti získání lepšího vzdělání Rumunsko opustili, také poznatky z prostudované literatury tuto skutečnost potvrzují. Informant B2

v rozhovoru sdělil: „*táta pozval bratra, ať jde taky sem, nechtělo se mu, ale kvůli dětem šel, tam není šance na pořádné vzdělání. Ted' (po roce 1989) už je to tam lepší, děti chodí studovat do Nádlatku. Dneska ale většinou, kdo absolvoval základní školu, tak jde dál sem, do Čech. Některé děti k tomu vedou rodiče, ale spočítám na prstech jedné ruky, kolik dětí pokračuje na škole v Rumunsku. I vyučit se stojí peníze a ti, co pracovali v zemědělství a do školy chodili, jenom aby si to odchodili, dělají dodneška pomocnou sílu někde na statku*“. On sám měl problémy, do Čech přišel jako dítě a kvůli slabé znalosti českého jazyka musel být zařazen o ročník níže, než kam by normálně patřil. Děti se mu posmívaly a nadávaly do Rumunů, to ho přimělo k vyšší aktivitě. I v jeho případě pomohla opakovaně zmiňovaná pracovitost, během jednoho roku dohnal vše potřebné a dnes je jedním z mála vysokoškoláků mezi Čechy z Rumunska. A to i přesto, že rodiče ho nejprve dle svého nejlepšího přesvědčení poslali do učení, aby „měl řemeslo.“

5.4.7 Strava

V oblasti stravy dnes najdeme v rodinách jen poslední průběžně uchovávané zvyky. Ve všech rodinách u obou skupin informantů byla zaznamenána znalost a vaření sármy – nakládaných zelných listů plněných směsí rýže a mletého masa. Mezi jídly, na která se nezapomnělo, a byla vždy zmíněna v rozhovorech, patří placky a kaše z kukuřičné mouky, „tříkabátové“ vdolky, vařené kukuřičné klasy.

Ve skupině A se dlouho uchovávalo samozásobitelství v nejvyšší možné míře. V 80. a ještě i 90. letech 20. století byl běžný chov králíků a slepic, krmení a zabíjení jednoho až dvou prasat ročně, výjimkou nebyl ani chov ovcí. Každý, kdo měl možnost si postavit skleník, pěstoval rajčata, papriky, okurky, kdo měl více půdy, také brambory. Samozřejmostí byly na zahradách ovocné stromy a zpracovávání jejich úrody. Se zaplňujícími se pulty obchodů po polovině 90. let se tyto zvyky začaly pomalu ztrácet. Ve skupině A je dnes udržují jen ti nejstarší, mnohdy z nostalgie a vzhledem k věku jen ve velmi omezené míře. Ve

skupině B mají ti, kteří zde žijí jen deset či patnáct let a vyrostli v Rumunsku, stále ještě potřebu vlastní produkce a alespoň částečného samozásobitelství. Zpracovávají proto pravidelně úrodu ze svých ovocných zahrádek, skleníků a také z lesa.

5.4.8 Vliv rodinného původu

Působení původu lidí na jejich další život a také udržování styků s rodnými vesnicemi v Rumunsku se liší individuálně a to v obou skupinách. Vše je závislé na situaci – kolik rodinných příslušníků ještě v Rumunsku žije, jaké vztahy panují mezi lidmi. Jeden z informantů konstatoval: *„v Rumunsku máme ještě strejdu s tetou, ty tam mají dva baráky, a drží to pro nás, prej budeme jednou rádi, že se budeme moc vrátit. Stýskalo se nám na začátku, jezdili jsme každéj rok, pak už pořád míň. Ted' jsme tu dvacet let. Když jsme přišli, v Plesné nikdo moc z Rumunska nebyl. Tak jsme se rychle přizpůsobili, ale je plno lidí, který přišli jako my a pořád je to na nich vidět. Ve vyjadřování, v oblečení, prostě je to na nich vidět.“* Většina informantů napoprvé odmítla, že by je kořeny či narození v Rumunsku ještě dnes nějak ovlivňovaly. Při návratu k tomuto tématu v průběhu rozhovoru však vycházely najevo skutečnosti, které nebylo možné přičíst ničemu jinému, než právě jejich původu. Všichni jsou pokřtění a každý má svého kmotra. Tento zvyk je natolik silný, že člen jedné z rodin absolvoval s celou svou rodinou 25hodinový let, aby mohl pokřtít dítě v rodinném kruhu. Svatba a větší události, jakými jsou například významná životní jubilea, narození potomků, ale také pohřby, jsou akcemi, slavenými v širší rodině, většinou tedy za účasti zhruba 60 a více lidí. Vykání přetrvalo pouze v generačně vydělených skupinách, jak ve skupině A tak i B. Dospělí okolo 50 a více let svým rodičům vykají a i jinak dávají najevo svůj respekt, například pravidelnými návštěvami kostela. Všichni se o své rodiče starají, ať už ti žijí s nimi, či zůstali v Rumunsku. V průběhu výzkumu ve Skalné nebyl zaznamenán žádný případ osaměle žijícího českého důchodce s původem z Rumunska.

Endogamie přetrvala pouhých pár let po příchodu u skupiny A. U skupiny B se nevyskytuje vůbec, i když byly zaznamenány dva případy, že si k sobě našli cestu potomci reemigrantů z Rumunska. Ve zkoumané skupině informantů existují smíšené sňatky všeho druhu – Čechů, Čechů z Rumunska i Volyně, Slováků, Maďarů i Rumunů. Potomkům skupin A i B do jejich výběru partnera rodiče nemluvili, všichni měli svobodu rozhodování. Rodiče ale vždy usměrňovali případné neshody mezi sourozenci. Informantka A7 poznamenala v rozhovoru k tomuto tématu: *„my jsme byli skromný, co nám rodiče dali, dali, co nedali, nedali, nikdo se s nikým nehněval, dostávali svoje všichni. I dneska si pomáháme stejně, já bych to nesnesla, aby se tu děti vadily. Jak jsme přišli sem, tak už si pomáhala víc rodina, ještě taky kamarádi.“*

U starší generace je možné vidět ještě vyzdobené obývací stěny, plné fotografií členů celé rodiny, deček, váziček a dalších rodinných vzpomínkových artefaktů. Mladší generace podobnou výzdobu neakceptuje nebo přímo odmítá, naopak přispívá k zavedení novějších technologií do domácností svých rodičů. Potvrdil to mezi jinými i informant B2 : *„no, u nás jsme toho hodně změnil my, jako děti, ta výzdoba, to jsme ovlivnily, nebo třeba telefon, naši by si ho v životě nekoupili, internet jsme jim taky zařídily my. Táta řekl, já to nepotřebuju, a dneska vstane a hned se jde podívat, co je za počasí, jaký jsou zprávy, nebo mluví s tetou z Austrálie přes Skype.“* Společné pak mají všichni jedno – pokud je to prostorově možné, rodina i hosté se schází a sedí v kuchyni, nikdy ne v obývacím pokoji. Mnozí ze skupiny B, a někteří příslušníci skupiny A jsou bilingvní, o této skutečnosti ale nemluví, znalost rumunštiny, případně i maďarštiny, jim přijde běžná. Také není výjimkou znalost hry na nějaký hudební nástroj, ponejvíce harmoniku, trumpetu či klávesové nástroje. Ve Skalné existuje i malá kapela Čechů z Rumunska, která hraje například o svaté pouti u kostela.

5.4.9 Společenský život v rámci komunity

V roce 1998 bylo v Čechách založeno Sdružení Čechů z Banátských Karpat. „Vzniklo z vnitřních potřeb lidí, kteří se usadili na území ČR v letech 1947–1949 a také osob, které se vrátily do „staré vlasti“ po roce 1989.“¹³⁹ Sdružení pořádá každý rok celostátní setkání. Dvě třetiny informantů oslovených v tomto výzkumu potvrdily, že se minimálně jednoho celostátního setkání zúčastnily. „*Byl jsem na krajském setkání, my se tu známe, co jsme byli z jedny vesnice, a tam se lidi seznamují dál, sedí a povídají. Chtěl jsem poznat, jaké to je, o tom, že se konají taková setkání, jsem se dozvěděl v kostele,*“ sdělil v rozhovoru jeden z informantů. Někteří z reemigrantů jsou pravidelnými účastníky celostátních setkání a podílejí se i jako tvůrci na kulturním programu. O aktivitách a cílech sdružení je možné se dozvědět více na jejich webových stránkách.¹⁴⁰

6 ZÁVĚR

Empirický přínos tohoto návratného výzkumu v jedné z dříve popsanych lokalit byl ve svém výsledku potvrzen. Výzkum, zpracovaný metodami z 80. let 20. století, označil a popsal nový jev, kterým je komparační prací téměř nereflexované náboženství. Existence katolické komunity ve Skalné, kterou tvoří s několika málo výjimkami jen Češi z Rumunska, byla potvrzena v minulosti i současnosti. Její trvání v čase potvrzuje původně zásadní význam náboženství v životě reemigrantů, u dnešních obyvatel Skalné však s projevy marginalizace. Zcela novým aspektem oproti srovnávané práci, vzniklým po převratných událostech konce 90. let, je identifikace nové skupiny Čechů z Rumunska. Tito do Skalné přijeli a začali se zde usazovat právě po společenských změnách roku 1989.

Shrnutím získaných informací dostaneme odpovědi na otázky, položené v počátku výzkumu, který byl částečně pojatý jako

¹³⁹ <http://www.ceskybanat.estranky.cz/> [citováno 24. 9. 2012].

¹⁴⁰ Tamtéž.

metodologický experiment. Co se komunity Čechů z Rumunska v obci Skalná týče, můžeme říci, že původní vztahy v ní nahradily vazby příbuzenské. Rodiny fungují jako samostatné velké jednotky. Dnešní rodina reemigrantů může čítat 100 i více členů, je tedy zřejmé, že služby, které si kdysi vzájemně poskytovalo vesnické společenství, zvládne zajistit rodina interně. Tento předpoklad se potvrdil i v průběhu rozhovorů. Farní komunitu v její dnešní podobě nelze bohužel srovnat se stavem před třiceti lety, tento popis v práci použité ke srovnání absentuje. Můžeme tedy jen konstatovat, že katolická farní komunita je zároveň komunitou Čechů z Rumunska a jejich potomků, kromě několika německých starousedlíků jsou to pouze rumunští Češi, kteří ji tvoří. Pokud by ve Skalné nežili oni, farní komunita tam by neexistovala. Jejimi členy už ale zdaleka nejsou všichni, kteří mají své kořeny původu v rodinách z Rumunska. Pokud tedy Secká v roce 1981 napsala, že skupinu dělají skupinou úzké kontakty s příbuznými v Čechách a Rumunsku, účast na svatbách a pohřbech a silné etnické povědomí,¹⁴¹ platí dnes toto tvrzení už jen velmi omezeně. Úzké kontakty udržují pouze nejbližší rodinní příslušníci, širší rodina se schází u příležitosti významnějších událostí rodinného typu. Kontakty s Rumunskem stále řídnu, málokdo v Čechách tam ještě má svoje příbuzné. Někteří z potomků reemigrantů z obou skupin v Rumunsku nikdy nebyli, a pro některé z nich to není ani důležité, ani zajímavé. V případě nejmladšího informanta už dokonce neexistuje ani vědomí rodinné příslušnosti k nějaké komunitě. Má jen nejasnou představu o příchodu prarodičů do Skalné odněkud z Rumunska. Etnické povědomí příslušnosti k české menšině z Rumunska si záměrně a vědomě udržují jen někteří ze skupiny A i B, většinou ti, které zajímají dějiny národa jako takového a historii své rodiny vnímají jako jejich součást. A tak jsou komunity Čechů z Rumunska žijící v západočeských pohraničních vesnicích Skalné a Plesné fenoménem, rozplývajícím se v dnešním globálním světě. Etnografie v této oblasti může ale působit dále, stále se zde nabízejí nové otázky, například zda nově příšle

---

¹⁴¹ SECKÁ, Milena. *Etnické procesy u českých reemigrantů z Rumunska*. Diplomová práce, Katedra etnografie a folkloristiky FF UK, PRAHA 1981, str. 39.

obyvatelstvo z pohledu etnografa a etnografie vytvořilo definovatelnou entitu ve smyslu třetí generace, která se v místě narodila, vyrostla a tráví v něm aktivní věk. Stalo se to? Není v současné době spíše problémem odliv obyvatelstva právě z těchto oblastí? Pro utváření hmotně a duchovně kulturních vazeb k danému místu je odchod osob s vyšším vzděláním ve třetí generaci zásadním momentem. Jejich představy o budoucím životě ale nejsou spojeny s místem, kde dosud žili. Toto zjištění by mohlo být společným výzkumným problémem pro sociology, demografy, ale také etnografy.

V průběhu celého výzkumu se objevovala otázka mezioborového vztahu antropologie a etnografie. Dodnes zůstává platná základní klasická metoda národopisců/etnografů, kterou je terénní etnografický výzkum, postavený na přímém styku badatele se zkoumaným objektem a vyžadující znalost zkoumaného terénu a terénní práce s informátory a pamětníky při sběru vzpomínkového materiálu. Rovnocenný k ní je také přímý kontakt s předmětným etnografickým materiálem muzejní povahy. Vlastnímu terénnímu etnografickému výzkumu musí předcházet studium primárních a sekundárních archivních pramenů, které opět vyžaduje jejich znalost a znalost práce s nimi. Sběr dokumentačního a předmětného materiálu pokračuje jeho následným zpracováním a interpretací. Při etnografické práci se uplatňují rovněž metody užívané v příbuzných společenskovědních oborech jako je historie, sociologie, demografie atd. Z výsledků tohoto výzkumu, jak doufám, není patrné, zda práci odvedl etnograf či antropolog. Použité metody jsou nedílnou součástí obou oborů a zdá se, že není to to jediné, co je spojuje. Postoj některých současných antropologů odmítajících i tu nejmenší podobnost s tou etnografií, kterou tvořil národopis současně s folkloristikou, je přinejmenším problematický. Česká moderní antropologie totiž jiné kořeny nemá a mít nebude a je to etnografie a její metody, které stojí u jejího počátku. Pokud je národopis očerňován, že primárně sloužil nacionalismu a byl politicky ovlivňován, pověst antropologie, spojené s kolonialismem, utrpěla podobně. Ale stejně jako se dokázali ohlédnout a přehodnotit své práce antropologové

západu, když v 80. letech 20. století odhalovali své vlastní postupy konstrukce „Jiných,“¹⁴² mohlo by i v českém antropologickém světě dojít ke zpětnému zkoumání minulosti. Hlubší pohled do historie a metoda „nového čtení etnografií“, která pomohla západním antropologům v 70. a 80. letech odhalit funkci autora,¹⁴³ by jistě fungovala i v našem případě. Na otázku nakolik a jak, či zda vůbec byl obor, jeho autoři a jejich práce ovlivněni politickým prostředím, jsem nenašla jasnou odpověď, v literatuře se objevuje pouze předpoklad této skutečnosti. Zdá se, jako by příklon k anglosaské verzi antropologie napomáhal úniku před minulostí a těmi vztahy, které nám jsou teritoriálně vymezeny a se kterými máme stále trvající problémy. Někde zůstáváme u „výhradně selektivně sebestředného pohledu,“¹⁴⁴ který vytvářel národopis jako ochranu nacionálních potřeb společnosti. Odvracením se od vlastní minulosti i blízkých sousedů tak možná eliminujeme názorové střety, které právě sousedství a v něm vzniklá vzájemná podobnost vytváří. Zároveň se tím ale připravujeme o možnost kvalitativního posunu oboru. Srovnávací studium způsobu života v České republice a s dalšími evropskými národy z diachronního a synchronního hlediska by novou kvalitou přineslo. To je přístup oboru evropská etnologie,¹⁴⁵ který se mi v této chvíli jeví jako možný směr dalšího „českého“ vývoje. Potřeba interdisciplinární spolupráce je zřetelná stále častěji, zdálo by se mi tedy logické stavět na základech daných domácí etnografií, spolupracovat s evropskou etnologií a začlenit se výsledky práce ke kosmopolitní antropologii a to bez nutnosti rušit či zavrhnout kterýkoliv z vyjmenovaných oborů. Národopis/etnografie patří bezpochyby k tomu základnímu v oboru „česká“ moderní antropologie. Neustále vymezování hranic tak blízkých disciplín, jakými jsou etnografie, etnologie a antropologie, ubírá na intenzitě soustředění na vlastní obsah těchto oborů.

¹⁴² TOŠNER, Michal. *Postmoderní a kritická antropologie*, AntropoWebzin 2-3/2088, str. 36, <http://antropologie.zcu.cz/postmoderni-a-kriticka-antropologie>, [citováno 8. 2. 2013].

¹⁴³ Tamtéž, str. 37.

¹⁴⁴ LOZOVIUK, Petr. *Evropská etnologie ve středoevropské perspektivě*, PARDUBICE: Univerzita Pardubice, Fakulta humanitních studií, 2005, ISBN 80-7194-752-0, str. 16.

¹⁴⁵ Tamtéž, str. 18.

Doba, ve které žijeme, se vyznačuje stíráním či mizením hranic, zvýznamňováním pluralismu, synchronní pestrostí a také zpochybněním původně platných pravidel. S ohledem na tyto skutečnosti by jednu stranu vah, na které leží odlišnost výše zmíněných oborů, mohla na straně druhé dobře vyvážit jejich vzájemná spolupráce, spojená s aktivní komunikací mezi těmi, kdo tyto obory reprezentují.

7 PŘÍLOHY

7.1 Seznam otázek použitých v rozhovorech

1. Má na váš život ještě vliv skutečnost, že máte kořeny v Rumunsku?

2. Udržujete kontakty s někým v Rumunsku?

3. Vrátili jste se po reemigraci ještě někdy do Rumunska či byli jste se někdy podívat, odkud pocházejí Vaši rodiče (prarodiče)?

4. Vnímáte nějaké rozdíly mezi vámi a těmi, kteří nemají kořeny v Rumunsku? Zachovali jste si v rodině některé původní zvyky, které nejsou v Čechách obvyklé, ať už ve stravě, oblékání, způsobu oslav, koníčcích, nebo práci?

5. S jakým vzděláním jste přišli do ČR, jaké vzdělání máte dnes a jaké mají vaše děti? Jaká zaměstnání jste měli v průběhu života?

6. Měli jste problémy sžít se s novým prostředím?

7. Jste věřící? Účastníte se života místní farnosti?

9. Cítíte nějaký rozdíl v pojetí náboženství v Čechách a Rumunsku, pokud máte možnost srovnávat?

10. Jaké jsou vztahy mezi lidmi ve Skalné? Existují ještě rozdíly mezi lidmi, způsobené jejich původem? A jestli ano, jak se projevují?

7.2 Seznam informantů¹⁴⁶

Skupina A - pováleční reemigranti a jejich potomci

Informantka A1 1967, Skalná

¹⁴⁶ Data narození a místo pobytu informantů odpovídají skutečnosti. Více informací k osobám není možné uvádět, tento postup zachování anonymity ve vesnickém prostředí vyžaduje.

Informantka A2 1924, Skalná

Informantka A3 1947, Skalná

Informantka A4 1954, Skalná

Informant A5 1955, Skalná

Informant A6 1955, Skalná

Informantka A7 1932, Skalná

Informant A8 1950, Skalná

Informantka A9 1978, Plesná

Informantka A10 1956, Plesná

Informant A11 1993, Františkovy Lázně

Skupina B - reemigranti po roce 1989

Informant B1 1960, Skalná

Informant B2 1981, Plesná

Informantka B3 1960, Plesná

Informantka B4 1982, Plesná

Informant B5 1961, Plesná

Informanti bez rodinného původu u Čechů z Rumunska

Informant C1 1961, Skalná

Informantka C2 1967, Skalná

7.3 Vzpomínkové vyprávění¹⁴⁷

Když jsme jeli do Čech, neměli jsme nic, pár kousků oblečení, peníze jsme vyměnili na hranicích a tak jsme měli čtyry stovky, potom, když měla být měna, tak jsme si koupili hodinky, aby aspoň něco bylo. Pak jsme byli v Chebu v táboře, ale už po cestě jsme mluvili, a když jsme dojeli do Chebu, už jsme byli vobklíčený, že bude kolchoz, ať nikam do zemědělství nechodíme. A tak jsme byli v tom táboře, a oni udělali falešný papíry, mužský se naštváli a vletěli na ně - vy jste nám slíbili, že nám dáte, co tam zanecháme a kde to máme? Vyskákali před nimi z oken, báli se, že je zbijou. Pak nás vozili autama a ukazovali, kde můžeme být. Nejdřív jsme bydleli v Kateřině a potom ve Skalné. Můj chodil na jámy,¹⁴⁸ nakládali kusy kaolínu na vozejky. Já přišla sem a byla jsem nemocná, žádná voda mně nechutnala, všechna mně přišla sladká, furt jsme po doktorách chodili a potom doktor mně řekl, že nesnáším ten vzduch, že v Rumunsku jsme byli níž a tady jsme vejš. Pak jsem byla těhotná a doktor nechtěl, abych chodila do práce, tahala jsem v kaolince kostky na vozejk, bylo to těžký. Dělali jsme jen v holinách, pořád mokro - mám ruce i nohy pokroucené od regma. Hlína se dávala sušit do štelářů, dělali jsme pod šupama, když to bylo suchý, tak jsme to mušili dávat do těch regálů.

Doma v Rumunsku nás bylo nás sedum dětí a už jsem tu sama. Jen dvě dcery měla moje máma a pět kluků - Josef, Franta, já a Kadel, ten byl mladší, všechny už jsou v čudu a já jsem tady. Každýmu ta svíčka hoří, až dohoří, tak pude. Kluci tehdá v Rumunsku mušeli na vojnu a ten nejmladší mušel pást dobytek. A taky jsme chodili na póle v jednu v noci, měsíček svítil, v létě bylo takový horko, že v deset jsme šli domů a odpoledne už jsme byli jen poblíž, seno posekaný, to už jsme měli doma. Nejhorší bylo, když to bylo na svah a táta řekl, tady pojeděš, a udělali jsme pár kroků a vůz se převrátil. Měli jsme ale štěstí, šel okolo chlap, tátovi pomohl vůz zvednout a já jela a oni to drželi. A došli jsme domů a bratr přišel o volnu z vojny a tak to s tátou svezl. Chodili jsme odpoledne

---

¹⁴⁷ Informantka B, narozena 1924, rozhovor pořízen 5. 7. 2012 ve Skalné, přítomny byly dcery informantky a její zeť. Nejedná se o souvislé vyprávění, informace jsou vyabstrahovány z rozhovoru (pozn. autorky).

už jenom poblíž a von vázal povřísla, já to taky dělala, ale moc mi to nešlo. Vázali jsme stohy, a tenkrát byla taková úroda, že jsme ty snopy nemohli povázat. Táta šel na fúru a já mu podávala. Bylo mi líto těch ulámaných klásků, tak jsem šla a sbírala jsem je, táta volal, pod' už, nebo ti ujedu a já mu řekla, jen jedte, táto, já vás doběhnu. V zimě jsme si vodpočali, vyházel se hnůj, nakrmilo se a pak se třeba předlo. Byly kolovraty, já to dělala moc ráda. Pletly se ty ponožky ze spředený vlny.

Dneska lidi přijdou do krámu, a když je chleba včerejší, tak si ho nevezmou. Když jsme přišli sem, bylo zrovna velké sucho, brambory jako korálky a země popraskaná... dostali jsme šatenky, a tahle¹⁴⁹ nechtěla jíst, byla hubená, my jsme s mužem neměli chleba už půl měsíce, pak jsme si u pekaře koupili 3 bochníky, a neříkali jsme, že je starej. U nás v Rumunsku máma napekla čtyry bochníky a ty jsme měli tejden, vyndala ho teplý, umyla ho a zabalila a my jsme nesměli ty upečený vokrojky ulamovat a jíst, aby pára neutekla a chleba se nesrazil. Ale dneska si lidi nevážej chleba. Večer nebyla televize, dralo se peří a neříkalo se: ty vole, ty vole. Pak byla doderná, měli jsme pálenku a napekly se koláče a popovídalo se.

Taky jsme tu jednou kupovali v krámě papriku, a Češi se naučili od nás, co s paprikou, jak se nakládá. Bednu jsme si jí vzali, byla pěkná a ten jeden Čech, co stál před krámem, povídá: „Co ty Rumuni s tou paprikou dělají, oni jí snad žerou?“ Měli jsme tři měsíce vodpustkový¹⁵⁰ a tak jsem si před něj stoupla a povídám: „co to říkáte, my jsme Češi, naši předkové museli tam do Banátu hledat práci, protože tady byla bída a hlad, a já vám můžu vrazit facku a vůbec nic se mně nestane, my jsme víc Češi než vy“. A von se vmlouval... voni tyhle věci neznali, jak balit zelí a sárnu, ale baklažány u nás¹⁵¹ nebyly.

Pak už měly holky chodit do školy, tak manžel chtěl, aby nám dali byt ve Skalné, aby děti nemusely honit autobus. Když jsme sem přišli, tak

¹⁴⁸ Do kaolinového dolu (pozn. autorky).

¹⁴⁹ Jedna z dcer (pozn. autorky).

¹⁵⁰ Tři měsíce jim měl být prominut lehčí přestupek proti mravům či zákonu (pozn. autorky).

¹⁵¹ V té části Rumunska, kde bydleli (pozn. autorky).

jsme si mysleli, že bez krávy nemůžeme bejt. Slepice se vyhnaly ven, ty si jídlo našly. Prase jsme drželi v Rumunsku, tady přišel nějaký chlap za manželem, jestli nechceme prase, tak jsme ho koupili. Někdo to na nás řekl, když jsme ho zabili, manžel byl volanej na výbor, to bylo za komunisti, že dostane pokutu, ale řekl jim: „já mám děti a ty mají hlad a maso není a vy byste ho taky koupili.“

8 SEZNAM LITERATURY

BOHÁČ, Jaromír. *Cheb – město*, DOMAŽLICE: Nakladatelství Český les, 1999, ISBN 80-86125-08-4

BOLDT, Frank. *Cheb, město evropských dějin. Esej o česko-německé koexistenci*, PRAHA: Nakladatelství PASEKA, 2010, ISBN 978-80-7432-059-0

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*, PRAHA: Carolinum, 2002, ISBN 80-246-0139-7

ECCO, Umberto. *Jak napsat diplomovou práci*, OLOMOUC: Votobia, 1997, ISBN 80-7198-173-7

HANUS, Lukáš. *Přechod české krajanské komunity z obce Gerník (Rumunsko) do transnacionálního momentu*, AntropoWeb PRAHA 2011, *Balkán a Migrace*. ISBN 978-80-905098-1-8 (elektronická publikace – PDF, str. 13–17), <http://antropologie.zcu.cz/nove-diaspory-diaspora-jako-transnacionalni> [citováno 20. 2. 2012]

HEROLDOVÁ, Iva. *Novoosídlenecká vesnice*, Český lid 71/1984, str. 130–141

HEROLDOVÁ, Iva. *Současné etnické procesy v pohraničí českých zemí*, Český lid 72/1985, str. 58–64

HEROLDOVÁ, Iva. *Čeští reemigranti z rumunského Banátu*, Český lid 70/1983, str. 240–244

HEROLDOVÁ, Iva. *Vystěhovalectví z českých zemí* (Balkán II. - Rumunsko, Bulharsko), *Český lid* 73/1986, str. 45–51

HOLUBOVÁ, Markéta; PETRÁŇOVÁ, Lýdia; WOITSCH, Jiří.(eds.): *Česká etnologie 2000*, PRAHA: EÚ AV ČR, 200, ISBN 80-85010-41-0

HUBINGER, Václav. *Přemítání vysloužilého ovocnáře aneb kulturní /sociální antropologie versus etnografie/etnologie?*, *Český lid* 92/2005, str. 72–85

JAKOUBEK, Marek; NEŠPOR, Zdeněk. *Co je a není kulturní/sociální antropologie*, *Český lid* 91/2004, str. 53–79

JECH, Jaromír; SECKÁ, Milena; SCHEUFLER, Vladimír; SKALNÍKOVÁ, Olga. *České vesnice v rumunském Banátě*, PRAHA: Ústav pro etnografii a folkloristiku v Praze, 1992, ISBN 80-85010-36-4

JEŘÁBEK, Hynek. *Úvod do sociologického výzkumu*, PRAHA: Carolinum, 1992, ISBN 80-706-6662-5

KANDERT, Josef. *Etnografické výzkumné techniky v Českých zemích a důsledky jejich používání*, <http://lidemesta.cz/index.php?id=352>, [citováno 19. 2. 2012]

KANDERT, Josef. *Poznámky k dějinám národopisu/etnografie v českých zemích: soupeření „etnografie“ s „etnologií“*, In: *Česká etnologie 2000*, PRAHA: EÚ AV ČR, 200, ISBN 80-85010-41-0, str. 157–178

KOKAISL, Petr. *Sociální/kulturní antropologie: „K čemu mně to bude“*, *Český lid* 91/2004, str. 291–292

KOŘALKOVÁ, Květa. *Reemigrace krajanů jako součást migračních změn v Československu po druhé světové válce*, In: *Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945*, PRAHA, 1986, str. 162–174

KOLEKTIV AUTORŮ. *Dějiny Karlovarského kraje*, KARLOVY VARY: Karlovarský kraj, 2004, ISBN 80-239-3477-5

KOLEKTIV AUTORŮ. *Materiály k problematice novoosídleneckého pohraničí*, ÚEF ČSAV PRAHA, 1984, Sv. 8. Osídlení českého pohraničí v letech 1945–1959, ISBN chybí

KOLEKTIV AUTORŮ. *Československá vlastivěda, díl III. Lidová kultura*, PRAHA: Orbis, 1968, ISBN chybí

KOLEKTIV AUTORŮ. *Malý etnologický slovník*, STRÁŽNICE: Národní ústav lidové kultury, 2011, ISBN 978-80-87261-70-5

KOLEKTIV AUTORŮ. *Lidová kultura, Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska 2. svazek*, PRAHA: Mladá fronta, 2007, ISBN 978-80-204-1712-1

KVAČEK, Jiří; LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Český Banát: život a tradice českých obyvatel rumunského Banátu*, PRAHA: Národní muzeum, 2009, ISBN 978-80-7036-250-1

KUTNAR, František. *Počátky hromadného vystěhovalectví z Čech v období Bachova absolutismu*, PRAHA: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964, ISBN chybí

LOZOVIUK, Petr. *Evropská etnologie ve střeoevropské perspektivě*, PARDUBICE: Univerzita Pardubice, Fakulta humanitních studií, 2005, ISBN 80-7194-752-0

MATOUŠEK, Václav. *Poznámky ke vztahu archeologie a kulturní/sociální antropologie*, Český lid 91/2004, str. 395–405

NEŠPOR, Zdeněk, JAKOUBEK, Marek. *Co je a co není kulturní/sociální antropologie po dvou letech*, Český lid 93/2006, str.71–85

NEŠPOR, Zdeněk. *České migrace 19. a 20. století a jejich dosavadní studium*, In: Soudobé dějiny 2/2005, PRAHA: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2005, str. 245–284

NEŠPOR, Zdeněk. *Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty. Prolegomena k sociologickému studiu českých emigračních procesů 20. století se zvláštním zřetelem k západní reemigraci 90. let.* Edice Sociologické texty/Sociological Papers SP 02:4. PRAHA: SoÚ AV ČR, 2002, ISBN 80-7330-017-6

NOSKOVÁ, Helena. *Reemigrace Čechů a Slováků z Jugoslávie, Rumunska a Bulharska (1945–1954)*, In: Studijní materiály Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, PRAHA, 2000, str. 5–12, str. 225–228

NOSKOVÁ, Helena. *Česká společnost a její vztah k reemigrantům*, In: Česká společnost a etnické skupiny, PRAHA: Institut základů vzdělanosti ve spolupráci s vydavatelstvím Karolinum a Střediskem etnologického výzkumu, Nadací pro výzkum etnických národnostních a sociálních otázek Ethnos, 1996, ISBN 80-7184-314-8

NOSKOVÁ, Helena. *Etnografický výzkum národnostní smíšené oblasti Chebska*. In: Etnické procesy: referáty z pracovní konference, Praha 1. 3. 1978. PRAHA: ÚEF ČSAV, 1978, str. 29–45

PAVLÁSEK, Michal. *Obec Svatá Helena jako vinice Boží misiemi oplocená. Krůčky k přehodnocení chápání české (e)migrace na Balkáně*, AntropoWeb PRAHA 2011, Balkán a Migrace. ISBN 978-80-905098-1-8, (elektronická publikace – PDF, str. 111–147), http://is.muni.cz/el/1421/jaro2012/ETBB87/um/monografie_PDF_verze.pdf [citováno 20. 2. 2012]

POPELKOVÁ, Hana; SECKÁ, Milena. *Diplomové, rigorózní a kandidátské práce věnované osídlování pohraničí po roce 1945, jež byly obhájeny na katedře etnografie a folkloristiky FFUK a v Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV v Praze v letech 1969–1983*, Český lid 71/1984, str. 213–234

ROBEK, Antonín. *K některým základním problémům etnických procesů v českém pohraničí*, ZKSVI č. 2, 1982, PRAHA: ÚEF AV ČR, str. 1–9

ROSŮLEK, Přemysl; BLAŽEK, Petr. *Mezi krajany v rumunském Banátu*, PLZEŇ: Diecézní charita ve spolupráci s Katedrou sociologie a politologie FHS ZČU, 2001

SECKÁ, Milena. *Etnické procesy u českých reemigrantů z Rumunska*, Diplomová práce, Katedra etnografie a folkloristiky FF UK, PRAHA 1981

SECKÁ, Milena. *Rumunští Češi v Plesné a Skalné*, In: Materiály k problematice novoosídleného pohraničí, Sv. 5., ZKSVI č. 2., PRAHA: ÚEF ČSAV, 1982, str. 25–28

SECKÁ, Milena. *Migrace Čechů z Rumunska do České republiky (ČSFR) a vývojové aspekty jejich adaptačního procesu*, Český lid, 80/1993, str. 177–184

SECKÁ, Milena: *Současná reemigrace Čechů z Rumunska*, Češi v cizině 6/1992, str. 39–42

SECKÁ, Milena. *Svatební obřad jako indikátor studia etnických procesů – Kandidátská disertační práce*, ÚEF ČSAV, PRAHA, 1987

SCHEFFEL, David; KANDERT, Josef. *Politika a kultura v české etnografii*, In: *Česká etnologie 2000*, PRAHA: EÚ AV ČR, 2002, ISBN 80-85010-41-0, str. 213–228

SKALNÍK, Petr. *Dávám jednoznačně přednost sociální antropologii*, Sociologický časopis / Czech Sociological Review roč. 2007/1, str. 187–190

SKALNÍK, Petr. *Politika sociální antropologie na české akademické scéně po roce 1989*, Sociologický časopis / Czech Sociological Review roč. 2002/1-2, str. 101–115

SKALNÍK, Petr. *Lze z národopisu udělat antropologii? O jedné zdánlivě marné snaze v Čechách*, AntropoWebzin 03/2005, str. 11–16

http://antropologie.zcu.cz/media//webzin/AntropoWEBZIN%203_2005.pdf [citováno 15. 7. 2012]

SKALNÍK, Petr. *Co má a nemá smysl*, Český lid 91/2004, str. 287–290

SKALNÍKOVÁ, Olga; PETRÁŇOVÁ, Lydie. *Etnografické studium v letech 1964–1975*, In: *Věda v Československu v období normalizace (1970–1975)*, PRAHA, 2003, str. 287–304

SVOBODA, Jaroslav. *Gerník v letech 1826-1949*, NADLAK: Ivan Krasko, 2004, ISBN 973-8324-46-7

SVOBODA, Jaroslav. *Česká menšina v Rumunsku*, PRAHA: Sdružení Banát, 1999, edice Češi na Balkáně

SVOBODA, Jaroslav. *Češi nad dunajskými soutěskami*, PRAHA: Sdružení Banát, 2002, edice Češi na Balkáně

ŠINDELÁŘOVÁ, Jana. *Čeští vystěhovalci v Banátu a jejich repatriace do České republiky*, PLZEŇ: Diecézní charita, 1997, ISBN chybí

ŠPICEL, Alois; ŠUBERT, Václav. *Rovensko*, vlastní náklad, nedatováno, bez místa vydání

ŠTĚPÁNEK, Václav. *Mizející svět. K historii české menšiny v srbském Banátě*, In: *Česká slavistika 2008*, sborník příspěvků 14. mezinárodního kongresu slavistů, Ochrid, Makedonie, 2008, BRNO-PRAHA: Academicus, 2008, ISBN 978-80-87192-00-9, str. 277–288

TOŠNER, Michal. *Postmoderní a kritická antropologie*, AntropoWebzin 2-3/2008, <http://antropologie.zcu.cz/postmoderni-a-kriticka-antropologie>, [citováno 8. 2. 2013]

UHEREK, Zdeněk. *Národopisci a sociokulturní antropologové v měnícím se českém prostředí*, Sociologický časopis/Czech Sociological Review, roč. 2007/1, str. 195–203

UNGER, Josef. *Archeologická antropologie-co je, co není a proč*, Český lid 92/2005, str. 69–71

VACULÍK, Jaroslav. *Češi v cizině – emigrace a návrat do vlasti*, BRNO: Masarykova univerzita v Brně, 2002, ISBN 80-210-30001-1

VACULÍK, Jaroslav. *České menšiny v Evropě a ve světě*, PRAHA: LIBRI, 2009, ISBN 978-80-7277-397-8

VACULÍK, Jaroslav. *Právní a organizační zabezpečení reemigrace zahraničních Čechů a Slováků v letech 1945–1950*, In: *Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945*, PRAHA, 1986, str. 175–187

VACULÍK, Jaroslav. *Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů*, BRNO: Masarykova univerzita, 2002, ISBN 80-210-2818-1

VAŘEKA, Josef. *Národopis/etnografie/etnologie a antropologie*, Český lid 92/2005, str. 181–189

WOITSCH, Jiří. *Nezbývá než souhlasit*, Český lid 91/2004, str. 279–287

Internetové zdroje

Akademický bulletin, oficiální časopis Akademie věd ČR. Dostupné z WWW: <http://abicko.avcr.cz/archiv/2001/3/obsah/vedecka-konference-ceska-etnologie-2000.html>, [citováno 4. 7. 2012]

Bibliografie prací o rumunských Češích a Slovácích. Dostupné z WWW: http://www.hks.re/domains/hks.re/wiki1/doku.php?id=bibliografie_praci_o_rumunskych_cesich_a_slovacich, [citováno 20. 2. 2012]

Český statistický úřad, ediční plán 2011, Skalná. Dostupné z WWW: [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/0B003262CE/\\$File/401811437.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/0B003262CE/$File/401811437.pdf), [citováno 29. 9. 2012]

Český statistický úřad, ediční plán 2011, Plesná. Dostupné z WWW: [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/0B003262AE/\\$File/401811369.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/0B003262AE/$File/401811369.pdf), [citováno 29. 9. 2012]

Český statistický úřad, Krajská správa ČSÚ v Karlových Varech. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/home>, [citováno 29. 9. 2012]

Český statistický úřad, statistická ročenka Karlovarského kraje 2011. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/krajkapitola/411011-11-r_2011-25, [citováno 29. 9. 2012]

Helena Nosková. Dostupné z WWW: <http://www.usd.cas.cz/cs/pracovnici/helena-noskova> , [citováno 21. 7. 2012]

Historie – stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě. Dostupné z WWW:

<http://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>,
[citováno 21. 7. 2012]

Plesná, oficiální stránky města. Dostupné z WWW:
<http://www.mestoplesna.cz> , [citováno 29. 9. 2012]

Skalná, oficiální stránky. Dostupné z WWW: <http://www.skalna.cz/> ,
[citováno 29. 9. 2012]

Sdružení Čechů z Banátských Karpat. Dostupné z WWW:
<http://www.ceskybanat.estranky.cz/> [citováno 24. 9. 2012]

Zmizelé Chebsko. Dostupné z WWW:
<http://www.muzeumcheb.cz/projekt/chebsko/Intro/01.html>,
[citováno 1. 2. 2013]

9 SUMMARY

This work deals with the community of Czechs coming from Romania, living in the village Skalná in the Cheb District. In her thesis of 1981 Milena Secká described circumstances of their relocation from Romania and subsequent 30 years of life in Bohemia. The resume research, conducted over nearly the same time, responds to questions directed to the current state and contemporary development of this community of re-emigrants. Because of the concept of work as partly methodological experiment the theoretical basis first became the scientific texts and literature regarding the ethnography in the 1980s. Here it was necessary to reflect changes that had occurred over the last sixty years in the definitions of ethnography, ethnology and anthropology, as well as in the sphere of interests of the individual disciplines, especially ethnography. History of ethnography and its changes are included at the beginning of the work. Use of the same research methods applied in ethnography in the 1980s became the essence of the experiment. These included field ethnographic research with the application of the method of direct questioning and own observation; a participant observation and

interviews current terminology speaking. As for the work itself, field results were then used for comparison with this research study and they were supplemented by studying of archival material and literature. The expected outcome of this experiment was the conclusion that ethnographic work is able to provide a quality base for further scientific study and also uncover new facts, as well as the anthropological work. In its result the empirical contribution of this resume research in one of the previously described sites was confirmed. The originally unreflected phenomenon - religion - was added. Within its framework the catholic community in Skalná was described, the main difference of which is its composition, totally dependent on the participation of Czechs from Romania and their descendants. If these would not live in Skalná, the local catholic parish community would not exist. The existence of a new group of Czechs from Romania is a completely new aspect in contrast to the work being compared, arising as a result of the post-revolutionary social changes. They came to Skalná and settled here after 1989. The 1981 research claimed that the group is supported by close contact between the group of relatives in both the Czech Republic and Romania, participation at weddings and funerals, and strong ethnic consciousness. This statement today is true only in a very limited extent. Close contacts with each other are maintained only by members of the family; only a few individuals with an interest in the history of the Czech nation retain awareness of belonging to Czech ethnic minority in Romania. The community of Czechs from Romania, living in the West Bohemian border village of Skalná is a phenomenon which will soon disappear.

The relationship of ethnography and anthropology during the research conceived as a methodological experiment shaped to this final opinion - at the beginning of modern Czech anthropology stands ethnography together with folkloristics and its methods. This branch has in Czech Republic no other roots. What seems to be necessary is the reduction in the Anglo-Saxon anthropology preferences and return to Europe, among the countries where the Czech anthropology belongs.